

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра адміністративного, господарського права та фінансово-економічної
безпеки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

зі спеціальності 081 «Право»

**Тема: «Адміністративно–правові засади надання безоплатної
правової допомоги в Україні»**

В.о. завідувач кафедри _____ д.ю.н. Кисельова О. І.
(підпис)

Керівник проекту _____ к.ю.н., Бурбика В.О.
(підпис)

Виконавець студентка
групи Ю. мз – 94с _____ Тимошенко О.О.
(підпис)

Суми 2021

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально–науковий інститут права
Кафедра адміністративного, господарського права та
фінансово-економічної безпеки
Освітній ступінь «магістр»
Спеціальність 081 «Право»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.завідувач кафедри

_____ О. І. Кисельова

“ ___ ” _____ 20__ року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ**

Тимошенко Олена Олександрівна

1. Тема проекту (роботи): «Адміністративно–правові засади надання безоплатної правової допомоги в Україні»

Керівники роботи: Бурбика Віталій Олександрович, кандидат юридичних наук
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “ ___ ” _____ 20__ року № _____

2. Термін здачі студентом закінченого проекту _____

3. Вихідні дані проекту (роботи) __ (перелік основних нормативно-правових актів, які _____ були _____ досліджені _____)

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити) _____ –

_____ переробити назву пункту відповідно _____ до зразка _____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____ відсутній

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада керівника	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Бурбика В.О., кандидат юридичних наук, асистент кафедри АГПФЕБ		
2	Бурбика В.О., кандидат юридичних наук, асистент кафедри АГПФЕБ		
3	Бурбика В.О., кандидат юридичних наук, асистент кафедри АГПФЕБ		

7. Дата видачі завдання 28 травня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліф. роботи	Строк виконання етапів кваліф. роботи	Примітки
1	Опрацювання матеріалу	28.05.2020 – 08.06.2020	
2	1 Розділ	08.06.2020 – 30.09.2020	
3	2 Розділ	30.09.2020 – 15.10.2020	
4	3 Розділ	15.10.2020 – 24.12.2020	
5	Підготовка до захисту	24.12.2020 – 19.01.2021	

Студент-дипломник

_____ (підпис)

Тимошенко О. О.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник проекту

_____ (підпис)

Бурбика В. О.

_____ (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Структура й обсяг роботи. Магістерська робота визначена її метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінка, із них основний текст—81 сторінка, список використаних джерел—10 сторінок (90 найменувань).

Пріоритетним напрямком гарантування прав людини та громадянина, динамічним розвитком законодавства та забезпечення соціальних потреб населення є питання надання безоплатної правової допомоги. Адміністративно-правовий механізм забезпечення надання своєчасної компетентної правової допомоги кваліфікованими професіонали є важливим надбанням демократичної правової держави. Саме тому, інститут надання безоплатної кваліфікованої юридичної (правової) допомоги залишається одним із дієвих і надзвичайно важливих правових засобів забезпечення, охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина. Реалізація даного механізму важко переоцінити, оскільки саме завдяки йому можна закріплювати статус демократичної правової держави. Функціональне призначення права особи на правову допомогу є фундаментом та одним із основоположних прав людини щодо реалізації всіх суб'єктивних конституційних прав і свобод. Тому забезпечення верховенства прав людини є ключою ціллю для надання правової допомоги.

Процеси євроінтеграції породжують нові виклики та потребують пошуку нових векторів для належного розвитку правової конкурентної держави. У зв'язку з цим, необхідно впроваджувати дієві шляхи модернізації системи надання безоплатної правової допомоги в Україні, особливу увагу приділяючи її ефективності діяльності.

Концептуальним дослідженням правової допомоги, з'ясуванню її характеру та юридичної природи, визначенню місця в системі забезпечення реалізації прав, свобод, законних інтересів та обов'язків людини і громадянина, а також особливостям надання безоплатної правової допомоги приділялося достатньо уваги з боку провідних учених як загальної теорії права, так і тих науковців, що працюють в різних юридичних галузях права, таких як О. А. Банчук, А.М. Бежевець, Є.Ю. Бова, І. Л. Бородин, С.М. Бреус, О.О. Гелетій, С.В. Гончаренко, Ю. О. Данилевська, А. П. Заєць., М.П. Потаніна, Е.В Рябцева, О.М. Сінчук, Д.М. Сірош, Г. Ж. Сулейменова, А. А. Коваленко, Н. В. Хмелевська., Ю. Т. Шрамко, О. Г. Яновська, В. І. Форманюк та інші.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування, а також визначення основних напрямків і рекомендацій щодо адміністративно-правові засади надання безоплатної правової допомоги в Україні.

Відповідно до поставленої мети були вирішені такі *задачі*:

- охарактеризувати етапи формування системи безоплатної правової допомоги в Україні та правові основи її діяльності;
- визначити принципи та гарантії діяльності щодо реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу в Україні;
- охарактеризувати систему та повноваження суб'єктів надання безоплатної правової допомоги в Україні;
- проаналізувати поняття та види суб'єктів права на отримання безоплатної правової допомоги в Україні;
- дослідити організацію надання безоплатної правової допомоги в Україні;
- визначити підстави та порядок припинення безоплатної правової допомоги в Україні;
- охарактеризувати взаємодію безоплатної правової допомоги з установами, організаціями щодо клієнтів, що звертаються за правовою допомогою в Україні;
- дослідити судову практику реалізації права на безоплатну правову допомогу в Україні;
- проаналізувати міжнародний досвід щодо організації діяльності реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу;
- запропонувати основні напрями підвищення ефективності діяльності безоплатної правової допомоги в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі адміністративно-правових засад надання безоплатної правової допомоги в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади надання безоплатної правової допомоги в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є діалектичний метод наукового пізнання, системний підхід та методи логістичного аналізу. У роботі було використано ретроспективний аналіз, структурний аналіз, порівняльний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що кваліфікаційна робота є одним із комплексних досліджень, спрямованих на характеристику адміністративно-правових засад надання безоплатної правової допомоги в Україні, як суб'єктів із захисту прав і законних інтересів громадян в умовах динамічних законодавчих змін. Результати, що відображають наукову новизну полягають у наступному:

у перше:

- запропоновано розширити категорії громадян, які мають право на отримання безкоштовної юридичної допомоги, зокрема, особи які мають мінімальну заробітну плату;

встановлюють громадянство і звернулися для отримання паспорту громадянину України та особи, які мають статус чорнобильця;

– критично оцінено правові засади прийняття звернення про надання БВПД через відсутність повного комплексу документів, що підтверджують належність особи до однієї з уразливих категорій осіб та прийняття документів завідомо безпідставного звернення.

удосконалено:

– створення особистого кабінету для громадян, яким необхідна правова допомога за допомогою якого вони зможуть самостійно реєструватися та завантажувати документи, тим самим, одразу стверджувати, чи підходять вони під категорію осіб, яким надається безоплатна правова допомога;

– формування субсидійованої юридичної допомоги, орієнтуючись на досвід зарубіжних країн з метою забезпечення рівного доступу кожного на отримання кваліфікованої юридичної допомоги.

дістали подальшого розвитку:

– запропоновано розширити обсяг партнерів щодо надання безоплатної правової допомоги та активно залучати для надання безоплатної правової допомоги не тільки громадські організації, а й студентів-юристів, попередньо провівши для них навчання.

– залучення до роботи психолога та медіатора для кращої взаємодії з клієнтами.

Ключові слова: БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА, СИСТЕМА БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ, СУБ'ЄКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ, СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ, ПАРАЮРИСТИ.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО–ПРАВОВІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВОГО СТАТУСУ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ	11
1.1. Формування системи безоплатної правової допомоги в Україні та правова основа її діяльності.....	11
1.2. Принципи реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу в Україні	16
1.3. Система та повноваження суб’єктів надання безоплатної правової допомоги в Україні.....	20
1.4. Поняття та види суб’єктів права на отримання безоплатної правової допомоги в Україні.....	28
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ.....	36
2.1. Організація надання безоплатної правової допомоги в Україні	36
2.2. Підстави та порядок припинення безоплатної правової допомоги в Україні	43
2.3. Взаємодія безоплатної правової допомоги з установами, організаціями щодо клієнтів, що звертаються за правовою допомогою в Україні	47
2.4. Судова практика реалізації права на безоплатну правову допомогу в Україні	50
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВОГО СТАТУСУ БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ.....	58

3.1. Міжнародний досвід щодо організації діяльності реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу.....	58
3.2. Основні напрямки підвищення ефективності діяльності безоплатної правової допомоги в Україні.....	72
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	92

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗУ – Закон України

КПКУ – Кримінальний процесуальний кодекс України

БПД – безоплатна правова допомога

БППД – безоплатна первинна правова допомога

БВПД – Безоплатна вторинна правова допомога

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПАРЄ – Парламентська асамблея Ради Європи

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

КУ – Основний Закон

КЦ – Координаційний центр з надання правової допомоги

РЦ – Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги

МЦ – Місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги

система БПД – Координаційний центр та його територіальні відділення (регіональні та місцеві центри, у тому числі бюро правової допомоги)

РКК – реєстраційна картка клієнта

РКЗК – реєстраційної картка звернення клієнта

ВСТУП

Актуальність теми. Пріоритетним напрямком гарантування прав людини та громадянина, динамічним розвитком законодавства та забезпечення соціальних потреб населення є питання надання безоплатної правової допомоги. Адміністративно–правовий механізм забезпечення надання своєчасної компетентної правової допомоги кваліфікованими професіонали є важливим надбанням демократичної правової держави. Саме тому, інститут надання безоплатної кваліфікованої юридичної (правової) допомоги залишається одним із дієвих і надзвичайно важливих правових засобів забезпечення, охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина. Реалізація даного механізму важко переоцінити, оскільки саме завдяки йому можна закріплювати статус демократичної правової держави. Функціональне призначення права особи на правову допомогу є фундаментом та одним із основоположних прав людини щодо реалізації всіх суб'єктивних конституційних прав і свобод. Тому забезпечення верховенства прав людини є ключою ціллю для надання правової допомоги.

Ключовою метою для організації діяльності реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу є проведені реформи в державі. Однак, створення Закону у сфері надання правової допомоги породжує певні колізії та не гарантує забезпечення виконання його положень в частині надання доступу до правової допомоги та до системи правосуддя усіх верств населення. Потреба у вдосконаленні моделі отримання безоплатної правової допомоги в Україні зумовлена тим, що сучасний стан її надання не забезпечує ефективність діяльності її для окремих категорій населення, оскільки вони не включені до переліку осіб відповідно до Закону. Процеси євроінтеграції породжують нові виклики та потребують пошуку нових векторів для належного розвитку правової конкурентної держави. У зв'язку з цим, необхідно впроваджувати дієві шляхи модернізації системи надання безоплатної правової допомоги в Україні, особливу увагу приділяючи її ефективності діяльності.

Концептуальним дослідженням правової допомоги, з'ясуванню її характеру та юридичної природи, визначенню місця в системі забезпечення реалізації прав, свобод, законних інтересів та обов'язків людини і громадянина, а також особливостям надання безоплатної правової допомоги приділялося достатньо уваги з боку провідних учених як загальної теорії права, так і тих науковців, що працюють в різних юридичних галузях права, таких як О. А. Банчук, А.М. Бежевець, Є.Ю. Бова, І. Л. Бородін, С.М. Бреус, О.О. Гелетій, С.В. Гончаренко, Ю. О. Данилевська, А. П. Заєць., М.П. Потаніна, Е.В Рябцева, О.М. Сінчук, Д.М. Сірош, Г. Ж. Сулейменова, А. А. Коваленко, Н. В. Хмелевська., Ю. Т. Шрамко, О. Г. Яновська В. І., Форманюк та інші.

Питанням теорії та практики діяльності органів та установ що надають безоплатну правову допомогу їх організаційні та управлінські аспекти функціонування досліджували О.М. Бандурка, А.М. Бірюкова, О.Г. Гамалій, С.В. Гончаренко, А.В. Іванцова, В.В. Ковальська, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, Є.М. Попович, А.В. Портнов, О.Ф. Скакун, М.В. Стаматіна, С.Г. Стеценко, В.І. Форманюк, Ю.С. Шемшученко та інші вчені.

Водночас механізм адміністративно–правові засади надання безоплатної правової допомоги в Україні недостатньо висвітлені у науці, тому потребують поглиблення наукових досліджень у цьому напрямі. Також у зазначених роботах представлені окремі аспекти підвищення рівня ефективності функціонування елементів системи управління, однак питання щодо створення належного інструменту щодо надання безоплатної правової допомоги в Україні залишається актуальним.

Мета та завдання магістерського дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є визначення адміністративно–правових засад надання безоплатної правової допомоги в Україні та на основі аналізу міжнародного досвіду розробка напрямів вдосконалення організації діяльності реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу.

Досягнення зазначеної мети обумовило необхідність розв'язання таких завдань:

- охарактеризувати етапи формування системи безоплатної правової допомоги в Україні та правові основи її діяльності;
- визначити принципи та гарантії діяльності щодо реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу в Україні;
- охарактеризувати систему та повноваження суб'єктів надання безоплатної правової допомоги в Україні;
- проаналізувати поняття та види суб'єктів права на отримання безоплатної правової допомоги в Україні;
- дослідити організацію надання безоплатної правової допомоги в Україні;
- визначити підстави та порядок припинення безоплатної правової допомоги в Україні;
- охарактеризувати взаємодію безоплатної правової допомоги з установами, організаціями щодо клієнтів, що звертаються за правовою допомогою в Україні;
- дослідити судову практику реалізації права на безоплатну правову допомогу в Україні;
- проаналізувати міжнародний досвід щодо організації діяльності реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу;
- запропонувати основні напрями підвищення ефективності діяльності безоплатної правової допомоги в Україні.

Об'єктом дослідження суспільні відносини, що виникають у процесі надання безоплатної правової допомоги в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно–правові засади надання безоплатної правової допомоги в Україні.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх використання дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. За допомогою логіко–семантичного методу визначено понятійний апарат та визначено сутність та особливості надання безоплатної правової допомоги

Системно–структурний метод використано для характеристики підстав та порядку надання громадянам безоплатної правової допомоги. Догматико–юридичний метод аналізу норм чинного законодавства дозволив виявити в ньому прогалини та недоліки, сформулювати пропозиції щодо удосконалення правового механізму щодо надання безоплатної правової допомоги в Україні. Використано також загальнонауковий діалектичний метод, який дозволив дослідити проблеми, що виникають у сфері надання безоплатної правової допомоги в єдності їх соціального змісту і правової форми. Порівняльно–правовий метод використано для дослідження принципів, завдань, правових засад та особливостей права громадян на безоплатну правову допомогу, особливостей адміністративно–правового статусу суб’єктів надання такої допомоги, правового регулювання надання безоплатної правової допомоги щодо захисту прав та законних інтересів громадян в іноземних країнах.

Основні висновки та положення дослідження ґрунтуються на методі системного аналізу чинного законодавства, практики його застосування з урахуванням соціально–політичних, демографічних факторів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що кваліфікаційна робота є одним із комплексних досліджень, спрямованих на характеристику адміністративно–правових засад надання безоплатної правової допомоги в Україні, як суб’єктів із захисту прав і законних інтересів громадян в умовах динамічних законодавчих змін. Результати, що відображають наукову новизну полягають у наступному:

уперше:

– запропоновано розширити категорії громадян, які мають право на отримання безкоштовної юридичної допомоги, зокрема, особи які мають мінімальну заробітну плату; встановлюють громадянство і звернулися для отримання паспорту громадянину України та особи, які мають статус чорнобильця;

– критично оцінено правові засади прийняття звернення про надання БВПД через відсутність повного комплексу документів, що підтверджують

належність особи до однієї з уразливих категорій осіб, та прийняття документів завідомо безпідставного звернення.

удосконалено:

– створення особистого кабінету для громадян, яким необхідна правова допомога за допомогою якого вони зможуть самотійно реєструватися та завантажувати документи, тим самим, одразу стверджувати, чи підходять вони під категорію осіб, яким надається безоплатна правова допомога;

– формування субсидійованої юридичної допомоги, орієнтуючись на досвід зарубіжних країн з метою забезпечення рівного доступу кожного на отримання кваліфікованої юридичної допомоги.

дістали подальшого розвитку:

– запропоновано розширити обсяг партнерів щодо надання безоплатної правової допомоги та активно залучати для надання безоплатної правової допомоги не тільки громадські організації, а й студентів–юристів, попередньо провівши для них навчання;

– залучення до роботи психолога та медіатора для кращої взаємодії з клієнтами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в магістерській роботі теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть використовуватися в науково–дослідній, навчальній, правотворчій. А саме:

– у сфері правозастосування–в результаті дослідження сформовано ряд пропозицій щодо внесення змін та доповнень до чинного законодавства України, що регулює адміністративно–правові засади надання безоплатної правової допомоги;

– у навчальному процесі – теоретичні положення, висновки і пропозиції роботи можуть бути використані при викладанні таких навчальних дисциплін як «Адміністративне право України», спецкурсів «Адміністративно–правові засади надання безоплатної правової допомоги в Україні», «Зарубіжний аспект надання безоплатної правової допомоги в Україні»;

– у правотворчій роботі – для вдосконалення законодавства України, що регулює питання надання безоплатної правової допомоги в Україні;

– правозастосовній діяльності Міністерства юстиції України, Міністерства освіти і науки України, Координаційного центру надання безоплатної правової допомоги в Україні та інших органів державної влади та їх посадових осіб.

Апробація результатів дослідження. Апробація роботи здійснена:

– у фаховому Науково–практичному юридичному журналі «Правові горизонти» № 24 (2021);

– на міжвузівській науково–практичній конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти «Актуальні проблеми державотворення і захисту прав людини», Черкаси, 2020 р., 10 грудня.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота визначена її метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінка, із них основний текст– 81 сторінка, список використаних джерел–10 сторінок (90 найменувань).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО–ПРАВОВІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВОГО СТАТУСУ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

1.1. Формування системи безоплатної правової допомоги в Україні та правова основа її діяльності

Одним із важливих досягнень України на шляху дотримання основоположних прав людини є створення дієвої системи безоплатної правової допомоги. Дана структура є необхідною платформою для забезпечення реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу, а саме є не тільки конституційно–правовим обов’язком держави, а й важливим вектором на шляху розвитку європейської інтеграції.

Відповідно до статті 6 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, трактується що безоплатна правова допомога є важливим елементом чесної та ефективної системи правосуддя, що базується на захисті прав людини і верховенстві права. Впроваджуючи стандарти Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини важливим механізмом щодо формування дієвої платформи для забезпечення доступу до правосуддя в межах права на справедливий суд та є підвищення якості та доступності правової допомоги, гарантованої державою [1].

Відповідно до ст. 59 Конституції України кожна особа має право на професійну правничу допомогу, яка надається безоплатно та є вільною у виборі захисника своїх прав відповідно до норм законодавства [2]. Дану норму можна трактувати так, що надання безоплатної правової допомоги за Основним Законом має бути доступною для всіх осіб і нічим не повинно бути обмеженою.

Н. С. Дубчак наголошує, що професійна правова допомога передбачає надання правових послуг особам, які звертаються, а зокрема: надання правових консультацій з питань з якими звертаються особи, складення позовних заяв, скарг, щодо порушених прав громадян; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування,

надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації [3,с.80].

А.В. Іванцова погодується з твердженням , що кожна особа має право на професійну правничу допомогу та передбачає створення державою необхідних правових ресурсів, за допомогою яких кожна особа могла реалізувати своє право на отримання необхідної правової допомоги в будь-який момент. Тобто державна повинна створити дієвий плацдарм щодо забезпечення кожного члена суспільства отримати належну правову допомогу, тобто створити цілу низку організаційноправових, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів з метою реалізації гарантій прав будь-якої особи на отримання якісної правової допомоги [4,с.45].

Для реалізації державою права особи на безоплатну правову допомогу та впровадження європейських стандартів був прийнятий нормативно-правовий документ загальносуспільного значення. Із прийняттям 2011 року Закону України «Про безоплатну правову допомогу» було закріплено відповідну нормативноправову базу та утворено систему надання безоплатної правової допомоги [5]. Даний Закон визначив зміст права на безоплатну правову допомогу, порядок реалізації цього права та державні гарантії щодо надання безоплатної правової допомоги. Крім того, обумовив створення дворівневої системи надання безоплатної правової допомоги, що включив безоплатну первинну та вторинну правову допомогу. Для безоплатної первинної допомоги характерно надання спеціалістами інформації з правового питання щодо порядку відновлення порушеного права та порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Безоплатна вторинна правова допомога надається безпосередньо адвокатами та фахівцями в галузі права в суді. Право на безоплатну первинну правову допомогу згідно з Конституцією України та Законом України «Про безоплатну правову допомогу» мають усі особи, які перебувають під юрисдикцією України [5].

Ведучи мову про безоплатну правову допомогу, доцільно з'ясувати, що таке правова допомога. Згідно п. 3 ч. 1 статті 1 Закону, правова допомога—це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення. Крім того, в Законі визначено згідно п. 4 ч. 1 статті 1, що правові послуги—це надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації [5].

Формування системи надання безоплатної правової допомоги було утворено у 2012 року. Міністерство юстиції України вважалось головним організаційним суб'єктом щодо діяльності мережі центрів безоплатної правової допомоги та їх структурних утворень, затвердженні положень щодо діяльності суб'єктів мережі безоплатної правової допомоги.

Відповідно до ст 6.1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» вказаного Закону вказує, що до системи надання безоплатної правової допомоги належать: 1) Координаційний центр з надання правової допомоги; 2) суб'єкти надання безоплатної первинної правової допомоги; 3) суб'єкти надання безоплатної вторинної правової допомоги [5].

Ключовим органом в Україні щодо здійснення контролю за наданням безоплатної вторинної правової допомоги було утворено Координаційний центр з надання правової допомоги. (п.18 п.13 Положення про Координаційний центр з надання правової допомоги) [6]. В його підпорядкуванні було створено 27 регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, які є територіальними підрозділами КЦ в усіх областях України.

У 2013 році із запровадженням системи було розпочато практику публічного захисту підозрюваних і обвинувачених у вчиненні кримінальних правопорушень. Розширення системи передбачало створення у 2015 року ста

місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Кожен центр передбачав надання правових послуг особам, що їх потребували, обслуговуючи територію з населенням у межах від 250 до 600 тисяч чоловік. Центри БВПД відіграють вирішальну роль в організації безоплатної вторинної правової допомоги, надаючи особам, які потребують БВПД, адвокатів. Основним завданням центрів є створення рівних можливостей доступу осіб до правосуддя шляхом організації надання БВПД, а саме надання таких видів правових послуг, як захист від обвинувачення; здійснення представництва інтересів осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складання документів процесуального характеру. Крім того, діяльність центрів БВПД включає залучення адвокатів для надання БВПД на основі контрактів та договорів, заміни адвокатів, забезпечення надання БВПД у кримінальних провадженнях, тобто розгляд звернень, прийняття рішень про надання або відмову в наданні БВПД, здійснення оплати послуг адвокатів та відшкодування їхніх витрат; перевірка фінансової документації, наданої адвокатами, забезпечення регулярної оцінки потреб та рівня задоволеності суб'єктів права на БВПД, моніторинг якості надання БВПД, співпраця з правоохоронними органами, судами, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування тощо. Ключовим етапом завершення інституційного розвитку системи БВПД було створення понад 400 бюро правової допомоги у районних центрах та малих містах з 1 вересня 2016 року [7].

У лютому 2016 року Міністерством юстиції була здійснена реорганізація у структурі МЦ було утворено 429 бюро правової допомоги, що розпочали роботу з 1 вересня 2016 року по всій території України, забезпечуючи надання як первинної правової допомоги, тобто надання консультацій, так і доступ до вторинної правової допомоги—представництва інтересів у суді, а також проведення правопросвітницьких заходів на рівні громад [8,с.38].

Варто зазначити, що для того, щоб система БВПД працювала ефективно та користувалася довірою громадян, необхідним є незалежний (громадський)

зовнішній моніторинг системи надання БПД. У 2014 році було утворено Відкриту громадську платформу розвитку української системи безоплатної правової допомоги, яка об'єднала широке коло представників неурядових організацій, включаючи Центр політико–правових реформ (ЦППР), ініціативу «Євромайдан–SOS», Міжнародний Фонд «Відродження», Українську Гельсінську спілку з прав людини, Українську фундацію правової допомоги, проект ПРООН «Без кордонів» та незалежних адвокатів [9,с.5].

З метою забезпечення незалежності управління системою БПД, прозорості її діяльності та ефективної реалізації державної політики у сфері безоплатної правової допомоги створилася Наглядова рада Координаційного центру з надання правової допомоги [10]. Її діяльність буде спрямована на забезпечення рівного доступу до правосуддя, щоб громадяни могли реалізувати своє право на захист та правову допомогу. Це сприятиме зростанню довіри до системи БПД.

Для сприяння постійному розвитку адвокатів та працівників системи, а також для розвитку дискусійного майданчику для інших зацікавлених сторін, зокрема, поліції, прокуратури, судів, правозахисних громадських організацій, органів місцевого самоврядування в рамках співпраці з Проектом, Міжнародним фондом «Відродження» та Посольством Сполучених Штатів Америки утворено п'ять міжрегіональних ресурснокомунікаційних платформ у Києві, Одесі, Львові, Дніпрі та Харкові, як структурні підрозділи Координаційного центру [8,с.24].

Формування повноцінної структури безоплатної правової допомоги в Україні здійснювалося під егідою українсько –канадського проекту «Доступна та якісна правова допомога в Україні», який впроваджувався завдяки фінансової підтримки Уряду Канади, впроваджувався Канадським бюро міжнародної освіти у партнерстві з Координаційним центром з надання правової допомоги протягом 2014–2019 років. Завдяки залученню компетентних іноземних партнерів, співпраці досвідчених експертів з різних канадських систем БПД було здійснено підтримку щодо розбудови української

системи БПД. Першочерговим етапом для формування системи були залучені фахівці, які впроваджували інноваційні ідеї та підходи канадських систем БПД, для того щоб побудувати надійну структуру, яка була б конкурентною, гнучкою та могла б належним чином відповідати різним потребам численних вразливих груп клієнтів. Крім того, експерти, належним чином, сформували систему, яка була б універсальною та могла б адаптуватися з урахуванням міжнародного досвіду з на національне законодавство [11].

Розвиток системи безоплатної правової допомоги здійснило належний вплив для розвитку реформи у державі, вплив на процеси децентралізації та впровадження земельної реформи. Місцеві громади отримують більше прав, обов'язків та ресурсів, і однією з умов такої трансформації є зміцнення правової спроможності та розширення правових можливостей територіальних громад, а зокрема підвищення правової грамотності мешканців сільської місцевості та малих міст, широкий доступ до правової інформації та консультацій.

Таким чином, надання безоплатної правової допомоги характеризується як успішний соціальний проект, який спрямований на надання безперешкодного доступу до системи безоплатної правової допомоги. Це створює підґрунтя для успішного досудового та судового врегулювання спору.

1.2. Принципи реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу в Україні

Важливим для розуміння сутності діяльності щодо реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу є принципи їх діяльності, тобто основні положення, які визначають точний векторний напрямок реалізації компетенції, завдань і функцій суб'єктів надання безоплатної правової допомоги, їх повноважень і мають призначення забезпечити реалізацію прав і свобод людини і громадянина.

Ю.А. Ведерніков під принципами права розуміє керівні ідеї, положення, провідні засади., що визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин [12,с.112].

Відповідно до ст. 5 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» передбачає, що державна політика у сфері надання безоплатної правової допомоги ґрунтується на таких принципах, зокрема як верховенство права, законність, доступність безоплатної правової допомоги, забезпечення якості безоплатної правової допомоги та гарантоване державне фінансування [5].

О.Ф.Скакун принципами права визначає об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги, позитивні зобов'язання, які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів, іншими словами, передбачає своєрідну систему координат у рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, який визначає напрямок його розвитку [13,с.240].

Принцип верховенства права вважається фундаментальним принципом демократичного суспільства, який передбачає рівність усіх і кожного перед законом та неминучість покарання за його порушення [14,с.854]. Цей принцип виражається у праві оскарження в суді рішень державних органів, відшкодуванні шкоди, заподіяної їх незаконними діями. Відповідно до ст. 3 Конституції України основним орієнтиром розвитку вітчизняної правової системи є пріоритет людської особистості, її прав і свобод [2]. Цей фундаментальний принцип істотно впливає на тенденції розвитку основних прав і свобод людини.

Принцип законності у сфері надання безоплатної правової допомоги трактується так, що допомогу фізичним особам повинні надавати лише законними способами, домагатися додержання тих прав, свобод і інтересів людини, які визначені чинним законодавством України та міжнародно-правовими актами, ратифікованими Україною. Законні засоби захисту включають застосовуються відповідно до закону з метою з'ясування всього, що свідчить на користь підзахисного та що спростовує його обвинувачення або пом'якшує його відповідальність [14,с.854].

Принцип доступності безоплатної правової допомоги полягає в забезпеченні реалізації прав і свобод людини і громадянина. За законодавством

зазначено, що отримання правової допомоги передбачає широке коло осіб, які можуть отримати БВПД у кримінальному провадженні, а також у разі адміністративного затримання та арешту, тим сприяючи широкому доступу до правосуддя та забезпечуючи ефективніший захист прав людини. Особи, які мають право на БВПД, у змозі скористатися численними правовими послугами. Такий великий обсяг БВПД є вельми позитивним моментом. Той факт, що первинна правова допомога (в основному правові консультації та складання непроцесуальних документів) також є доступною і в кримінальних справах, означає, що особи можуть отримувати консультації на всіх етапах. Не менш важливою є доступність правової допомоги після ухвалення вироку та під час виконання покарання. Важливими питаннями надання правової допомоги є фінансова та юридична оцінка [14,с.854].

Принцип забезпечення якості безоплатної правової допомоги означає, що надані правові послуги володіють властивостями, характеристиками, які зумовлюють здатність задовольняти потреби суб'єктів права на безоплатну правову допомогу відповідно до призначення [14,с.854]. Відповідно до ст.26 «Про безоплатну правову допомогу» визначено, що адвокат, який надає безоплатну вторинну правову допомогу, зобов'язаний надавати якісно та в необхідному обсязі безоплатну вторинну правову допомогу. Відповідно до ст.28 «Про безоплатну правову допомогу» Міністерство юстиції затверджує стандарти якості надання правової допомоги, які ґрунтуються на принципі верховенства права, законності, незалежності адвокатської діяльності, конфіденційності, уникненні конфлікту інтересів, перевазі інтересів клієнта, запобіганні корупції, компетентності та добросовісності у виконанні адвокатом своїх професійних обов'язків. Вони передбачають створення належних умов при співпраці особи з адвокатом, тобто включають від проведення першої конфіденційної зустрічі з клієнтом до вживання відповідних заходів, якщо є ознаки жорстокого поводження з ним, від оскарження від імені клієнта процесуальних рішень судді до збирання відповідної інформації стосовно клієнта, яка стосується справи. У відповідному наказі Міністерство юстиції

України [15] зазначається, що вказані стандарти є комплексом основних характеристик моделі гарантованого державою захисту, передбачених міжнародними правовими актами, законодавством України, у межах яких та з урахуванням узгодженої правової позиції із суб'єктом права на БВПД адвокат є незалежним в обранні правової позиції для здійснення активного та розумного захисту прав, свобод та законних інтересів всіма не забороненими законом способами. Моніторинг якості надання адвокатами БВПД здійснюють Координаційний центр з надання правової допомоги та регіональні центри (п.4) [15]. З огляду на виникнення нових умов реалізації принципів судочинства в зв'язку з набранням чинності модернізованими процесуальними кодексами, а також те, що БПД є частиною процесуальних механізмів, які мають забезпечити ефективний, справедливий, неупереджений та своєчасний захист прав і свобод особи в суді, вимоги стандартів якості допомоги мають корелювати з динамікою цивільного та адміністративного судочинства [14,с.854].

Для керівництва роботою цих відділів із моніторингу якості запроваджено посади менеджерів з якості, які мають подвійну підзвітність—як перед директором відповідного РЦБВПД, так і перед КЦПД. Звісно, що стандарти БВПД визначають певні формалізовані умови, які розроблені задля того, щоб надавати якісні послуги населенню держави, та оцінювати якість їхньої роботи та звітувати перед суспільством, якому служить система безоплатної правової допомоги. Стандарти є певними орієнтирами, доволі сталими й такими, що їх ніколи не вдається досягти повною мірою, оскільки процес забезпечення якості роботи суб'єктів надання безоплатної правової допомоги вимагає постійних зусиль і вдосконалення, яке, як відомо, не має меж. Оцінювання якості надання адвокатами БВПД здійснюють відповідно до цих стандартів комісії, утворені для цієї мети радами адвокатів регіонів, за поданням відповідних центрів у встановленому порядку. Безперечно, що діяльність у цьому напрямі має ґрунтуватися на коректній методології, пов'язаній зі стандартами та критеріями якості діяльності адвокатів, а також зі

стандартами збирання й аналізу даних, яка має бути частиною плану виконання зобов'язань держави з надання громадянам правової допомоги [14,с.854].

Принцип гарантованого державного фінансування означає, що фінансова винагорода суб'єкту надання безоплатної правової допомоги буде відповідати кількості і якості витраченої ним праці і сплачуватися у спосіб, який не принижує його гідність із коштів державного бюджету [14,с.855].

Варто наголосити, що право на правову допомогу є елементом реалізації таких важливих принципів демократичної держави, як право на доступ до правосуддя і справедливий суд. При цьому обов'язком держави є забезпечення особі реального, а не формального доступу до суду в результаті надання правової допомоги [16,с.407], у зв'язку з чим нашу увагу привертає фактичне забезпечення дії принципів цієї допомоги, а саме—доступності та якості її надання [17,с.111].

Отже, принципи відображають особливості та тенденції вітчизняного законодавства і його норм. Результативність надання безоплатної правової допомоги, внутрішня єдність та стабільність цього процесу, значною мірою залежить від притаманної для цієї сфери принципів.

1.3. Система та повноваження суб'єктів надання безоплатної правової допомоги в Україні

В широкому розумінні правова допомога—це діяльність, спрямована на реалізацію та захист прав, свобод та законних інтересів заінтересованих суб'єктів, яка здійснюється уповноваженими на те особами чи органами в порядку та у видах, не заборонених законодавством, пов'язана із застосуванням правових норм; у вузькому розумінні—це правові заходи, що здійснюються уповноваженими суб'єктами, спрямовані на конкретну особу, яка перебуває у складних життєвих обставинах та потребує сторонньої допомоги з метою правильної орієнтації в чинному законодавстві, виховання звички свідомого виконання правових норм, що сприяє поліпшенню її життєдіяльності та соціальної адаптації [18,с.131].

Система надання безоплатної правової допомоги в Україні—це мережа із 551 точок доступу до правових послуг: 23 регіональних, 96 місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги та 432 бюро правової допомоги у всіх регіонах України [19,с.145].

Відповідно до ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» безоплатна правова допомога складається з первинної і вторинної, що розділяє її не тільки за змістом, а й за суб'єктами надання [5].

Відповідно до ч.1 ст.7 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» безоплатна первинна правова допомога передбачає вид державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Даний вид включає надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру), надання консультацій, роз'яснень та підготовка проектів договорів користування земельними ділянками (оренда, суборенда, земельний сервітут, емфітевзис, суперфіцій) для сільського населення—власників земельних ділянок [5].

Відповідно до ч.1 ст.9 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» суб'єктами надання безоплатної первинної правової допомоги в Україні є:

- 1) органи виконавчої влади;
- 2) органи місцевого самоврядування;
- 3) фізичні та юридичні особи приватного права;
- 4) спеціалізовані установи;
- 5) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Серед пріоритетів Уряду, визначених до 2020 року, є переорієнтація системи безоплатної правової допомоги з надання допомоги окремим клієнтам на посилення правової спроможності територіальних громад, зокрема, передбачається залучити органи місцевого самоврядування [20,с.145].

При цьому органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування забезпечують надання безоплатної первинної правової допомоги шляхом організації особистого прийому осіб. При цьому прийом осіб, які потребують безоплатної первинної правової допомоги, проводиться постійно в установлені дні та години. Водночас, окрім особистого прийому, особи можуть звертатися за правовою допомогою у письмовому вигляді. Письмові звернення надсилаються або подаються особами, які досягли повноліття безпосередньо до центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції [21,с.59].

У ч.ч.7, 8 ст.12 Закону зазначено, що органи місцевого самоврядування можуть залучати до надання безоплатної первинної правової допомоги адвокатів або інших фахівців у відповідній галузі права [22].

Порядок та критерії залучення органами місцевого самоврядування юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги затверджені наказом Міністерства юстиції України від 15.06.2012 №891/5 [23]. Залучення юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги на території відповідної адміністративно–територіальної одиниці здійснюється за результатами конкурсу проектів (програм) надання безоплатної первинної правової допомоги органом місцевого самоврядування на підставі укладеного договору. Участь у конкурсі можуть брати юридичні особи приватного права, які відповідно до свого статуту мають право надавати правову допомогу. З учасником, який переміг у конкурсі укладається договір про надання на постійній або тимчасовій основі первинної правової допомоги на території відповідної адміністративно–територіальної одиниці. Отже, якщо юридичні особи приватного права можуть залучатися до надання первинної правової допомоги на підставі договорів, то спеціалізовані установи можуть утворюватися органами місцевого самоврядування з урахуванням потреб територіальної громади відповідної адміністративно–територіальної одиниці [21,с.60].

Відповідно до ст.381 Закону України «Про місцеве самоврядування», органи місцевого самоврядування з урахуванням потреби територіальної громади можуть утворювати спеціалізовані установи з надання безоплатної первинної правової допомоги [22]. Спеціалізовані установи, що надають безоплатну первинну правову допомогу, утворені органами місцевого самоврядування є неприбутковими організаціями, що користуються правами юридичної особи, мають власні бланки, печатку із своїм найменуванням, фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів, інших не заборонених законодавством джерел [21,с.61]. Повноваження та порядок діяльності спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правової допомоги встановлюються у Положенні про установу з надання безоплатної первинної правової допомоги, яке затверджується на основі Типового положення про установу з надання безоплатної первинної правової допомоги, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 28.03.2012 №483/5 [24]. Дані установи надають первинну правову допомогу та забезпечують надання доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації, інформують територіальну громаду про можливість отримання безоплатної первинної та вторинної правової допомоги шляхом розміщення інформації на веб-сайті. Крім того, дані установи узагальнюють інформацію про надану безоплатну первинну правову допомогу, зокрема щодо кількості та категорій осіб, які звернулись по таку допомогу, та щоквартально до 10 числа місяця, наступного за звітним кварталом, звітує органу, що утворив установу. При цьому такій спеціалізованій установі забороняється встановлювати плату за надання будь-якого з видів правових послуг безоплатної первинної правової допомоги та за видачу особам бланків заяв, звернень, запитів, довідок, інших документів, подання яких передбачено законодавством для реалізації прав і свобод громадянина [21,с.61].

Розглянемо також систему суб'єктів, які уповноважені надавати безоплатну вторинну правову допомогу. Для створення рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя, забезпечення представництва та захисту своїх

інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, та перед іншими особами, а також складання процесуальних документів, в Україні створено систему суб'єктів для забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Відповідно до ч.1 ст.13 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» безоплатна вторинна правова допомога передбачає вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Даний вид включає захист, здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складення документів процесуального характеру [5].

Відповідно до ст.15 Закону, суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні є центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, а також адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу [5].

Як уже зазначалося, Координаційний центр за рішенням Мін'юсту забезпечує утворення центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги як своїх територіальних відділень. Відповідно до адміністративно–територіального устрою України утворено регіональні центри з надання вторинної безоплатної правової допомоги в областях та м. Києві. Такі регіональні центри утворюються, реорганізуються та ліквідовуються Мін'юстом за пропозицією Координаційного центру з урахуванням потреб відповідної адміністративно–територіальної одиниці та забезпечення доступу осіб до безоплатної правової допомоги і є його територіальним відділенням. Повноваження Регіонального центру визначається положенням про відповідний Регіональний центр та затверджується наказом Координаційного центру. Кожному Регіональному центру підпорядковуються місцеві центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Водночас, окрім місцевих центрів в областях утворюються також бюро надання правової допомоги, які є самостійними відділами місцевих центрів з надання безоплатної вторинної

правової допомоги. Їхнє основне завдання – поширення правової інформації та доступу до правових консультацій на рівні територіальних громад та соціально вразливих суспільних груп. Такі центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги є неприбутковими організаціями, користуються правами юридичної особи, мають власні бланки та печатку із своїм найменуванням. Вони фінансуються з Державного бюджету України, інших не заборонених законодавством джерел. Повноваження та порядок діяльності центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги встановлюються Положенням про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, що затверджується Міністерством юстиції України [21,с.62]. Відповідно до ч.1 ст.17 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» центр з надання безоплатної первинної правової допомоги має такі повноваження, як приймає рішення про надання безоплатної вторинної правової допомоги або про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги, забезпечує здійснення представництва інтересів суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу в судах, інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, виконує інші функції, передбачені Положенням про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги [5].

Характерно, що здійснюючи правозахисну функцію, адвокатура займає у системі органів правоохорони абсолютно особливе місце, оскільки покликана забезпечувати права кожній особі у процесі здійснення правоохоронної діяльності шляхом надання їй кваліфікованої правової допомоги, виконувати роль гаранта в дотриманні суб'єктивних прав фізичних і юридичних осіб. Реалізація такої юридичної можливості являє собою один з основоположних інструментів додержання прав людини і громадянина [25,с.82-83].

В українському законодавстві зазначені винятки щодо надання професійної безоплатної правової допомоги тільки адвокатом. Зокрема ч.5 ст.131–2 передбачено, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно

представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена [5].

Для отримання безоплатної вторинної правової допомоги особа, яка має право на такий різновид правової допомоги, звертається до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги або до територіального органу юстиції за місцем свого фактичного проживання незалежно від реєстрації місця проживання чи місця її перебування [21,с.63]. При цьому разом із зверненням про надання безоплатної вторинної правової допомоги особа або законний представник особи повинні подати документи, що підтверджують належність особи або осіб, стосовно яких звертається законний представник, до однієї з вразливих категорій осіб, передбачених ч.1 ст.14 Закону [5].

Відмова органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, установи, службових та посадових осіб у наданні безоплатної первинної правової допомоги, а також рішення Центру можуть бути оскаржені в установленому законом порядку до суду [5].

Відповідно до ст.31 Закону дії та бездіяльність посадових і службових осіб, які порушують порядок та строки розгляду звернень про надання безоплатної правової допомоги, надання неякісної правової допомоги можуть бути оскаржені до суду та в адміністративному порядку [5].

Особи, які подали завідомо неправдиві відомості або фальшиві документи, що стали підставою для віднесення їх до категорії осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, несуть відповідальність у порядку встановленому законодавством (ч.2 ст.32 Закону) [5].

Згідно офіційної інформації, з січня 2013 року по грудень 2019 року до СБПД надійшло понад 2,7 млн звернень, з них 565 випадків передбачають захист у кримінальних провадженнях, правова допомоги затриманим, заарештованим та засудженим, складання процесуальних документів. До місцевих центрів з надання БВПД, що розпочали роботу з липня 2015 року, надійшло понад 2,1 млн звернень, з них понад 1,8 млн щодо юридичних консультацій, інших видів первинної правової допомоги, а понад 250 тис.–щодо

надання вторинної правової допомоги у цивільних та адміністративних справах [26]. Крім того, зафіксовано 1 млн 30 тисяч дзвінків до контакт-центру, відділи якого працюють у Чернівцях (з 2015 року) та у Сумах (з 2017 року). За ці 7 років адвокатам, які співпрацюють із СБПД, вдалося домогтися 1049 виправдувальних вироків або скасування обвинувальних вироків та закриття провадження судом апеляційної, касаційної інстанції [27].

На жаль, неможливо не зауважити також і того, що в Законі «Про безоплатну правову допомогу» не зазначено юридичних клінік, які функціонують при вищих юридичних навчальних закладах як суб'єкта надання безоплатної правової допомоги. Ключова ціль юридичної клініки полягає у переслідуванні двох основних цілей: освітньої, тобто набуття студентами практичних навичок у процесі надання правової допомоги) та соціальної— надання правової допомоги на безоплатній основі тим, хто не може звернутися за платними правовими послугами. Загалом погоджуючись із таким підходом, не слід зменшувати ролі юридичних клінік для надання безоплатної правової допомоги, адже завдяки такій юридичній практиці пересічні громадяни, які не мають права на отримання безоплатної правової допомоги, можуть її отримати в юридичних клініках. В Україні для цього наявна відповідна нормативна база, проте необхідно посилити механізми контролю якості, зокрема, шляхом розширення норм, які закріплюють стандарти якості правової допомоги, частішого проведення спостережень за роботою адвокатів у суді та опитувань клієнтів, запровадження механізмів незалежної фахової оцінки.

Таким чином, на даний момент створено цілісну систему суб'єктів надання безоплатної первинної та вторинної правової допомоги. Відповідно до нормативних актів, особи мають право звернутися до державної структури щодо реалізації своїх законних інтересів та скаргою про їх порушення, як усно так і письмово. Дані органи надають кваліфіковану правову консультацію щодо забезпечення захисту інтересів осіб, права яких порушені. Проте, необхідно зазначити, що актуальними залишаються колізійні питання щодо врегулювання порядку надання правової допомоги адвокатами та іншими

фахівцями надання правової допомоги. Тому необхідно сформулювати відповідний нормативний - правовий акт, який би врегулював вимоги щодо порядку залучення компетентних фахівців з метою уникнення корупційних ризиків.

1.4. Поняття та види суб'єктів права на отримання безоплатної правової допомоги в Україні

Доступ особи на отримання безоплатної правової допомоги є конституційним правом, яке не може бути обмежено. Відповідно до ч.1 ст.59 Основного Закону України «кожен має право на правову допомогу» ця норма є нормою прямої дії згідно частини третьої статті 8 Конституції України, і навіть за умови, якщо це право не передбачене відповідними Законами України чи іншими правовими актами, особа не може бути обмежена у його реалізації. Це стосується, зокрема, і права свідка на отримання правової допомоги під час допиту у кримінальному провадженні та права особи на таку допомогу у разі надання нею пояснень у державних органах [2].

Водночас не кожна особа може дозволити собі реалізувати право на висококваліфіковану платну правову консультацію. Саме тому було прийнято відповідний Закон України «Про безоплатну правову допомогу» [5], де закладено правові засади щодо здійснення безоплатної правової допомоги найменш захищеним верствам населення.

У цьому руслі варто відмітити слушну тезу О.Г. Яновської, яка вважає, що надання безоплатної правової допомоги має розглядатися не як акт благодійності щодо незабезпечених, а як зобов'язання, покладене на суспільство в цілому. На думку дослідниці, кожна особа має бути наділена правом на необхідну безоплатну правову допомогу адвоката настільки, наскільки це можливо, бути вільною у виборі кваліфікованого захисника. Водночас відповідальність за фінансування безоплатної правової допомоги має бути покладена на державу [28,с.202].

На думку В.І. Форманюка, при створенні даного переліку законодавець визначав коло суб'єктів за такими підставами:

- неплатоспроможні особи;
- ті, що володіють певними пільгами;
- ті, що належать до тих категорій осіб, яким законом уже закріплено право на безоплатну правову допомогу [29,с.33].

Відповідно до ч.1 ст.14 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» встановлено перелік осіб, які мають право на вторинну правову допомогу:

1) особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо їхній середньомісячний дохід не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до закону для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, а також особи з інвалідністю, які отримують пенсію або допомогу, що призначається замість пенсії, у розмірі, що не перевищує двох прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб—на всі види правових послуг, передбачених ч.2 ст.13 цього Закону;

2) діти, у тому числі діти—сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти, які постраждали внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту,—на всі види правових послуг, передбачені ч.2 ст.13 цього Закону;

2⁻¹) внутрішньо переміщені особи—на всі види правових послуг, передбачених ч.2 ст.13 цього Закону;

2⁻²) громадяни України, які звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб, —на правові послуги, передбачені п.2 і 3 ч.2 ст.13 цього Закону, з питань, пов'язаних з отриманням довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, до моменту отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи;

2⁻³) громадяни України—власники земельних ділянок, які проживають у сільській місцевості,—на всі види правових послуг, передбачених ч.2 ст.13 цього Закону;

3) особи, до яких застосовано адміністративне затримання,—на правові послуги, передбачені п.2 і 3 ч.2 ст.13 цього Закону;

4) особи, до яких застосовано адміністративний арешт,—на правові послуги, передбачені п.2 і 3 ч.2 ст.13 цього Закону;

5) особи, які відповідно до положень кримінального процесуального законодавства вважаються затриманими,—на правові послуги, передбачені п.1 і 3 ч.2 ст.13 цього Закону;

6) особи, стосовно яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою,—на правові послуги, передбачені п.1 і 3 ч.2 ст.13 цього Закону;

7) особи, у кримінальних провадженнях стосовно яких відповідно до положень КПКУ захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії, а також особи, засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або обмеження волі,—на всі види правових послуг, передбачені ч.2 ст.13 цього Закону;

8) особи, на яких поширюється дія ЗУ «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»,—на всі види правових послуг, передбачені ч.2 ст.13 цього Закону, з моменту подання особою заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, до прийняття остаточного рішення за заявою, а також іноземці та особи без громадянства, затримані з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення, з моменту затримання;

8⁻¹) особи, які звернулися із заявою про визнання особою без громадянства,—на всі види правових послуг, передбачені ч.2 ст.13 цього Закону, з дня подання особою заяви про визнання особою без громадянства до прийняття остаточного рішення за заявою, а також під час отримання дозволу на імміграцію, оформлення посвідки на тимчасове чи постійне проживання;

9) ветерани війни та особи, на яких поширюється дія ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», особи, які мають особливі

заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань,—на всі види правових послуг, передбачених ч.2 статті 13 цього Закону;

9¹) особи, які перебувають під юрисдикцією України і звернулися для отримання статусу особи, на яку поширюється дія ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»,—на правові послуги, передбачені п.2 і 3 ч.2 ст.13 цього Закону,—до моменту прийняття рішення про надання такого статусу.

10) особи, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи,—на правові послуги, передбачені п.2 і 3 ч.2 статті 13 цього Закону, протягом розгляду справи в суді;

11) особи, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку,—на правові послуги, передбачені п.2 і 3 ч.2 ст. 13 цього Закону, протягом розгляду справи в суді;

12) особи, реабілітовані відповідно до законодавства України,—на правові послуги, передбачені п.2 і 3 ч.2 статті 13 цього Закону, стосовно питань, пов'язаних з реабілітацією;

13) особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі,—на всі види правових послуг, передбачені ч.2 ст.13 цього Закону;

14) викривачі у зв'язку з повідомленням ними інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення—на всі види правових послуг, передбачені ч.2 ст.13 цього Закону [5].

Право на безоплатну вторинну правову допомогу мають громадяни держав, з якими Україна уклала відповідні міжнародні договори про правову допомогу, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також іноземці та особи без громадянства відповідно до міжнародних договорів, учасником яких є Україна, якщо такі договори зобов'язують держав—учасниць надавати певним категоріям осіб безоплатну правову допомогу [30,с.32].

Звернення про надання одного з видів правових послуг, передбачених частиною другою статті 7 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [5], надсилаються або подаються особами, які досягли повноліття, безпосередньо до центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції. Також, слід зазначити звернення про надання одного з видів правових послуг, передбачених частиною другою статті 7 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», що стосуються: дітей, надсилаються або подаються їх законними представниками та осіб, визнаних судом недієздатними, або дієздатність яких обмежена судом, надсилаються або подаються їх опікунами чи піклувальниками [5].

Якщо особа належить до однієї з категорій осіб, передбачених частиною першою статті 14 Закону, Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги приймає рішення про надання безоплатної вторинної правової допомоги і письмово повідомляє про це особу або її законного представника, а також суд, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в яких здійснюватиметься представництво інтересів особи [31,с.122]. Якщо особа не має підстав для отримання безоплатної вторинної правової допомоги, Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги приймає рішення про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги і надсилає копію цього рішення особі, яка звернулася про надання такої допомоги, з одночасним роз'ясненням порядку оскарження рішення про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги [21,с.68].

Як влучно наголошує Вільчик Т. Б., напрямами вдосконалення системи безоплатної правової допомоги в Україні є, такі як розширення кола осіб, які мають право на отримання безкоштовної юридичної допомоги; розширення переліку випадків надання безоплатної правової допомоги у межах державної системи безоплатної правової допомоги; створення процедур надання безоплатної правової допомоги в екстреному порядку. Наприклад, в екстреному порядку безоплатної правової допомоги можуть отримати постраждалі від

пожеж і стихійних лих, катастроф, терористичних актів. Крім того, можливе складання списків адвокатів, які повинні бути доступні 24 години на добу 72 (за прикладом Нідерландів), що є важливим в першу чергу по кримінальних справах; спрощення порядку перевірки та посвідчення права на отримання безоплатної правової допомоги; більш широке використання можливостей інформування громадян, які мають право на безоплатну правову допомогу, про можливості отримання допомоги та порядок звернення за нею [32,с.68].

У 2019 році пропонувався у проект Закону від 04.09.2019 р. №2056 до ВРУ «Про внесення змін до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» щодо забезпечення права осіб, які незаконно позбавлені особистої свободи, на безоплатну вторинну правову допомогу» пропонувалося визнати суб'єктами права на безоплатну правову допомогу осіб, які «позбавлені особистої свободи з політичних мотивів внаслідок дій незаконних збройних формувань, окупаційної адміністрації та/або органів влади Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях України та на території держави–агресора» (новий п.14 ч.1 ст.14 Закону) [33].

Суб'єктами надання такої допомоги пропонувалося визнати адвокатів іноземних держав, які можуть бути не включені до Реєстру адвокатів, що надають безоплатну вторинну правову допомогу, та до Єдиного реєстру адвокатів України (новий п.3 ч.1 ст.15 закону), а встановлення порядку і умов надання відповідної допомоги, в тому числі розмір та порядок оплати діяльності адвокатів іноземних держав, пропонували покласти на Кабінет Міністрів України (новий п.7 ч.1 ст.27 Закону) [5].

Ці новелли не були схвалені, науковці зазначали, що дані твердження викликають труднощі з'ясування того, яких саме осіб можна вважати «особами, які позбавлені особистої свободи з політичних мотивів внаслідок дій незаконних збройних формувань, окупаційної адміністрації та/або органів влади Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях України та на території держави–агресора». Це формулювання може тлумачитись і розумітись по-різному. Зокрема, не є зрозумілим, який суб'єкт і за якими

критеріями вирішуватиме, чи відносити певну особу до відповідної категорії [33].

Отже, якщо в першому випадку йдеться про оплату діяльності адвокатів іноземних держав, то в другому - відшкодування гарантується безпосередньо особам, «які позбавлені особистої свободи з політичних мотивів внаслідок дій незаконних збройних формувань, окупаційної адміністрації та/або органів влади Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях України та на території держави-агресора», що викликає плутанину у питанні, хто ж в даному випадку виступає суб'єктом отримання відповідних коштів [33].

Власне, сама конструкція запропонованої у проекті нової ч.2 ст.3 Закону не є вдалою і вводить в оману, адже виходячи зі змісту проекту йдеться про надання відповідним особам безоплатної вторинної правової допомоги за рахунок держави, яка бере на себе обов'язок оплатити діяльність адвокатів іноземних держав, а не відшкодувати цим особам вартість надання правової допомоги [33].

Таким чином, українська система правової допомоги передбачає широке коло осіб, які можуть отримати безоплатну правову допомогу, тим сприяючи широкому доступу до право суддя та забезпечуючи ефективніший захист прав людини. Такий великий обсяг безоплатної правової допомоги є вельми позитивним моментом. Однак право на БВПД, на відміну від первинної, мають лише окремі категорії осіб, визначені Законом. Воно здійснюється з урахуванням двох критеріїв—критерію малозабезпеченості та належності до тих категорій осіб, для яких законами вже закріплено право на безоплатну правову допомогу. Забезпечення раннього доступу до адвоката також є пріоритетом для системи безоплатної правової допомоги в Україні. Однак схоже, що, як і раніше, спостерігаються випадки, коли органи, які здійснюють затримання, не сповіщають про нього центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, і що досі використовуються різні прийоми для уникнення обов'язкового залучення адвоката. Необхідні узгоджені зусилля всіх суб'єктів

кримінальної юстиції для забезпечення в Україні дієвого раннього до ступу до адвоката будь - якому підозрюваному чи обвинуваченому.

Крім того, є громадяни України, які отримують мінімальну заробітну плату, але не можуть скористатися безоплатною правовою допомогою, а є особи, які є заробітчанами, і вони працюють за кордоном нелегально, тому доходів офіційно не мають—можуть претендувати на неї. Також необхідно додати до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [5] категорії громадян, які встановлюють громадянство і звернулися для отримання паспорту громадянину України та особи, які мають статус чорнобильців і не потрапляють під дію на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [34].

На сьогоднішній день з'явилися нові вразливі категорії осіб, які гостро потребують безоплатної правової допомоги, але право на неї за законом, тому дані категорії суб'єктів необхідно переглянути.

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В УКРАЇНИ

2.1. Організація надання безоплатної правової допомоги в Україні

Надання безоплатної первинної правової допомоги визначає Розділі II Закону, як вид державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ч.1 ст.7 Закону) [5].

Згідно з процедурою, встановленою у ст.18 Закону, звернення про надання одного з видів правових послуг подаються особами, які досягли повноліття, до Центру з надання БВПД або до територіального органу юстиції за місцем фактичного проживання таких осіб незалежно від реєстрації місця проживання чи місця перебування особи [35]. Разом зі зверненням про надання БВПД особа (або її законний представник) повинна подати документи, що підтверджують належність особи до однієї з вразливих категорій, серед яких вказані характерні ознаки особи, стосовно якої звертається законний представник. Нормативне закріплення цих положень з огляду на принцип правової визначеності начебто не викликає жодних сумнівів щодо реалізації задекларованих гарантій [5].

У разі, якщо дохід сім'ї менший за прожитковий мінімум, відповідно, ця сім'я має право на отримання БВПД. Проте для цього потрібно подати до центру надання правової допомоги відповідний комплект документів. Аналогічно наказом затверджено Методичні рекомендації щодо організації надання безоплатної вторинної правової допомоги місцевими центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги, в яких встановлено механізм організації надання безоплатної вторинної правової допомоги

місцевими центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги суб'єктам права на таку допомогу [5].

Надання безоплатної первинної та вторинної правової допомоги працівниками Відділу 1/Бюро здійснюється відповідно до вимог Порядку надання безоплатної правової допомоги працівниками місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, затвердженого наказом Координаційного центру з надання правової допомоги від 28 січня 2019 року №2 [36].

Відповідно до п.2 після отримання згоди клієнта (додаток 1) на оброблення його (її) персональних даних, відомості про кожного клієнта, який вперше відвідав місцевий центр з метою отримання правової допомоги, вносяться до реєстраційної картки клієнта. Відсутність зазначеної згоди не є підставою для відмови у наданні такої допомоги. У разі, якщо клієнт подає заяву про надання БВПД така згода не вимагається. Внесення відомостей до РКК здійснюється за допомогою спеціального модуля комплексної інформаційно–аналітичної системи забезпечення надання безоплатної правової допомоги (далі–КІАС). У виключних випадках відомості про клієнта вносяться у форму РКК (додаток 2), виготовлену на паперових носіях, з обов'язковим подальшим внесенням їх до КІАС. Вони вносяться під час першого візиту клієнта або законного представника клієнта до будь–якого з місцевих центрів і в подальшому можуть оновлюватися і доповнюватися працівниками відділу правопросвітництва та надання безоплатної правової допомоги відповідних місцевих центрів в міру подання інформації клієнтом/представником клієнта (додатки 1,2) [36].

У разі прийняття заяви про надання БВПД працівник Відділу 1/Бюро:

1) з'ясовує зі слів клієнта або його представника до якої з вразливих категорій, визначених Законом, належить клієнт та вносить відповідну відмітку до пункту 3 розділу III РКЗК;

2) зазначає у пункті 4 розділу III РКЗК перелік документів, необхідних для підтвердження належності клієнта до відповідної категорії, сканує, у разі наявності, надані клієнтом/представником клієнта документи та зазначає дату

їх прийняття, а також прізвище та ініціали працівника Відділу 1/Бюро, який вніс дані.

У разі, якщо клієнт не є суб'єктом права на БВПД та/або потребує додаткової консультації (правової допомоги), працівник місцевого центру може направити таку особу до установи, організації, з якою відповідним місцевим центром налагоджено співпрацю. У такому разі працівником місцевого центру під час заповнення РКЗК може бути використано одночасно дві опції –«Надано БППД» та «Спрямовано до установи, організації (установ, організацій), з якою центром організовано співпрацю для надання правової допомоги по суті порушеного питання», зазначивши найменування такої організації. У такому разі працівник Відділу 1/Бюро видає клієнту Талон для отримання безоплатної правової допомоги (додаток 3).

Заява про надання БВПД складається клієнтом у довільній формі із зазначенням виду послуг БВПД та суті правового питання. Якщо клієнт або його представник не склав заяву про надання БВПД самостійно, працівник Відділу 1/Бюро допомагає йому у складенні такої заяви (додаток 4).

Після сканування документів клієнту/представнику клієнта видається талон про прийняття заяви про надання БВПД (додаток 5). У талоні, зокрема, зазначається перелік отриманих документів та дата отримання кожного з таких документів, а також перелік документів, які необхідно подати додатково. У разі, якщо документів надано не було, відображається повний перелік документів, що необхідно надати. На зворотній стороні зазначеного талона вказується інформація про права та обов'язки особи, з якою працівник місцевого центру ознайомлює клієнта/представника клієнта під розпис. Підписаний клієнтом представником клієнта талон сканується, після чого повертається клієнту/відповідному представнику. Під час видання талону клієнту/представнику клієнта роз'яснюється, що рішення про надання БВПД або відмову у її наданні приймається місцевим центром протягом 10 днів з дня отримання заяви та всіх необхідних документів, про що його буде поінформовано додатково [37].

Після прийняття всіх необхідних документів, що підтверджують належність клієнта до однієї з вразливих категорій осіб, визначених статтею 14 Закону, в установленому порядку перевіряє належність особи до такої категорії [5].

Під час подання заяви про надання БВПД пред'являються паспорт або інший документ, що посвідчує особу, реєстраційний номер облікової картки платника податків (крім фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку у паспорті) такої особи та/або її представника, опікуна, піклувальника, та у разі звернення:

- 1) осіб, які перебувають під юрисдикцією України, якщо їхній середньомісячний дохід не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до закону для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, додаються: довідка про доходи за останні 6 місяців; довідка про перебування на обліку в центрі зайнятості та проведені виплати—у разі звернення до місцевого центру осіб, зареєстрованих у встановленому порядку, як безробітні (за наявності); довідка про подану декларацію про майновий стан і доходи (про сплату податку на доходи фізичних осіб та про відсутність податкових зобов'язань з такого податку), видана відповідним центром обслуговування платників Державної фіскальної служби—у разі звернення до місцевого центру, зокрема фізичних осіб—підприємців, самозайнятих осіб; відомості з Державного реєстру фізичних осіб—платників податків Державної фіскальної служби, зокрема щодо сум виплачених доходів та утриманих податків; довідка про інформацію, що міститься в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, зокрема, щодо одержаного доходу та/або виду та розміру призначеної пенсії (довідка ОК5/ОК7, видана Управлінням Пенсійного фонду України) за останні 6 місяців;

2) осіб з інвалідністю, які отримують пенсію або допомогу, що призначається замість пенсії, у розмірі, що не перевищує двох прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб, додаються: пенсійне посвідчення або посвідчення, що підтверджує призначення соціальної допомоги, або довідка медико–соціальної експертної комісії (МСЕК) про встановлення інвалідності; довідка про розмір пенсії або довідка про розмір соціальної допомоги, що призначається замість пенсії за останній місяць, що передує даті звернення;

3) внутрішньо переміщених осіб–довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи;

4) громадян України, які звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб–рішення про відмову у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи;

5) законних представників дітей додаються: копія свідоцтва про народження такої дитини; документ, що підтверджує повноваження особи як представника, крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі);

б) осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [38], додаються: паспорт або інший документ, що посвідчує особу (у разі наявності); довідка про звернення за захистом в Україні (у разі наявності); рішення про задоволення/відхилення/залишення без розгляду скарги на рішення органу міграційної служби про відмову в прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту (у разі наявності); рішення суду примусове повернення чи примусове видворення з України (у разі наявності); рішення суду про затримання з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення, у тому числі прийнятих відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію (у разі наявності);

7) ветеранів війни та осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [34], додається посвідчення встановленого зразка;

8) осіб, які перебувають під юрисдикцією України і звернулися для отримання статусу особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», за наявності—документ, що підтверджує відмову в наданні статусу або позбавлення статусу особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [34];

9) осіб, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, додаються: посвідчення встановленого зразка; посвідчення встановленого зразка Героя Соціалістичної Праці, Героя України, орденська книжка повного кавалера ордена Трудової Слави або інші документи, що підтверджують присвоєння відповідного звання—у разі звернення до місцевого центру осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною;

10) осіб, які належать до числа жертв нацистських переслідувань, додається посвідчення жертви нацистських переслідувань встановленого зразка;

11) осіб, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною, додається ухвала суду про відкриття провадження у справі про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною;

12) опікунів або піклувальників осіб, щодо яких суд розглядає справу про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, додаються: посвідчення про призначення опікуном (піклувальником); рішення суду про визнання особи недієздатною або про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи; копія ухвали суду про відкриття провадження у справі про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи (у разі наявності);

13) осіб, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку—копія ухвали суду про відкриття

провадження у справі про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, документ, що підтверджує повноваження особи як законного представника, крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі);

14) осіб, реабілітованих відповідно до законодавства, до звернення додається посвідчення про право на пільги реабілітованих;

15) осіб, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, до звернення додаються копії документів передбачені пунктом 52 Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658.

До заяв про надання БВПД осіб, засуджених до покарання у вигляді позбавлення волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців додається супровідний лист установи виконання покарань [36].

Перелік документів, зазначених у пунктах 6 і 7 цих Методичних рекомендацій не є вичерпним, особа, яка бажає отримати БВПД, має право подати будь-який інший документ, який підтверджує її належність до суб'єкта права на БВПД [39].

Інформація про результати перевірки належності особи до суб'єктів права на БВПД зазначається працівником Відділу 1/Бюро у пункті 5 розділу III РКЗК.

Якщо за результатами перевірки належності особи до однієї з вразливих категорій осіб, визначених статтею 14 Закону, встановлено, що особа: належить до вразливих категорій осіб, визначених статтею 14 Закону та подала необхідні документи, що підтверджують таку належність, працівник Відділу 1/Бюро готує проект наказу місцевого центру про надання БВПД (додаток 6) до цих Методичних рекомендацій, а у випадку якщо не належить до вразливих категорій осіб (додаток 7), то працівник Відділу 1/Бюро готує проект наказу місцевого центру про відмову, де зазначаються, зокрема, підстави такої відмови.

Про прийняте рішення клієнт/представник клієнта інформується шляхом повідомлення (додаток 8) до цих Методичних рекомендацій [39].

Працівник Відділу 1/Бюро передає заяву клієнта про надання БВПД і наказ про надання такої допомоги до відділу організації надання БВПД та роботи з адвокатами місцевого центру.

Працівник Відділу 2 забезпечує протягом п'яти робочих днів з дня отримання відповідного наказу про надання БВПД призначення адвоката/уповноваження працівника місцевого центру, який надаватиме БВПД, шляхом видання доручення (додаток 9) про уповноваження працівника місцевого центру відповідно до (додаток 10).

У разі необхідності працівник Відділу 2: організовує контакт адвоката з клієнтом; організовує посвідчення директором/в.о. директора місцевого центру довіреності (додаток 11), зміст якої попередньо узгоджений, готує проекти рішень про скасування доручення для надання БВПД (додатком 12), здійснює заміну адвоката(додатком 13), або припинення надання БВПД (додатком 14) [34].

Таким чином, методичними рекомендаціями встановлено чіткий алгоритм звернення осіб щодо отримання безоплатної вторинної правової допомоги. Даний механізм передбачає подання особою документів, що підтверджують належність особи до однієї з вразливих категорій осіб, передбачених Законом, які потім перевіряються центром і встановлюються чи може вона отримати дану допомогу.

2.2. Підстави та порядок припинення безоплатної правової допомоги в Україні

Правова допомога передбачає будь-який вид чи сукупність видів юридичної допомоги, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини, особи, громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення [40,с.147].

Відповідно до ч.1 ст.20 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» встановлено підстави для відмови в наданні безоплатної вторинної правової допомоги:

1) особа не належить до жодної з категорій осіб, передбачених частиною першою статті 14 цього Закону;

2) особа подала неправдиві відомості або фальшиві документи з метою віднесення її до однієї категорій осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу;

3) вимоги особи про захист або відновлення її прав є неправомірними;

4) особі раніше надавалася безоплатна вторинна правова допомога з одного і того ж питання;

5) особа використала всі національні засоби правового захисту у справі, з якої звертається за наданням безоплатної вторинної правової допомоги [5].

У разі якщо особі відмовлено в наданні безоплатної вторинної правової допомоги на підставі пункту 5 частини першої цієї статті, до рішення про відмову додається письмове роз'яснення про порядок звернення до відповідних міжнародних судових установ чи відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [5].

Відповідно до ст.23 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» встановлено підстави та порядок припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги за рішенням Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у разі, якщо:

1) особою подано неправдиві відомості з метою віднесення її до однієї з категорій осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу;

2) обставини чи підстави, за наявності яких особа була віднесена до однієї з категорій осіб, передбачених статтею 14 цього Закону, припинили своє існування;

3) особа користується захистом іншого захисника або залучила іншого представника у справі, за якою їй призначено захисника чи представника відповідно до цього Закону;

- 4) особа використала всі національні засоби правового захисту у справі;
- 5) особа, яка отримує безоплатну вторинну правову допомогу, оголошена в розшук у кримінальному провадженні;
- 6) особа, яка отримує безоплатну вторинну правову допомогу, визнана безвісно відсутньою або оголошена померлою.

За наявності підстав, передбачених пунктом 4 частини першої цієї статті, наказ Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги про припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги видається на підставі правового висновку, складеного адвокатом чи працівником такого центру [5].

Особі, яка отримувала безоплатну вторинну правову допомогу відповідно до цього Закону, але втратила підстави для її отримання, правова допомога може надаватися на загальних підставах [5].

У разі припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги відповідно до пункту 1 частини першої цієї статті особа, яка отримувала таку допомогу, зобов'язана відшкодувати вартість фактичних витрат, пов'язаних з наданням допомоги [5].

Надання безоплатної вторинної правової допомоги припиняється у разі повного виконання суб'єктом надання безоплатної вторинної правової допомоги своїх зобов'язань [5].

Методичні рекомендації щодо організації надання безоплатної вторинної правової допомоги є організаційно–розпорядчим документом, дія якого поширюється саме на працівників Центру та його територіальних органів. Однак, системний аналіз положень, засвідчує наявність протиріч в окремих моментах даного питання, зокрема відповідно до положень п.2 у разі звернення до місцевого центру особи, яка бажає отримати правову допомогу (клієнт), працівник відділу попередньої роботи з клієнтами місцевого центру приймає її, у разі необхідності роз'яснює їй загальний порядок подання звернення про надання БВПД. Відмова заповнювати реєстраційно–контрольну картку (в зв'язку з відсутністю у клієнта відомостей або документів, необхідних для

отримання ним безоплатної правової допомоги) не допускається. Разом із тим у п.4 передбачено заборону відмови у прийнятті звернення про надання БВПД через відсутність повного комплексу документів, що підтверджують належність особи до однієї з уразливих категорій осіб, і повноваження працівника щодо належності особи до такої категорії на підставі прийнятих документів. Кінцевий результат цієї перевірки визначено в п.6 рекомендацій, згідно з яким, якщо за результатами перевірки належності особи до однієї з уразливих категорій осіб встановлено, що вона відповідає критеріям, то працівник відділу попередньої роботи з клієнтами готує проект наказу місцевого центру про надання БВПД, а якщо ні—про відмову в її наданні [41].

Таким чином, відмовити у прийнятті звернення особі за недостатністю документів забороняється, водночас, за таких обставин вона не може відповідати визначеним критеріям і на цій підставі їй буде відмовлено у наданні допомоги.

Крім того, законодавством не встановлено механізм роботи із громадянами, чиї звернення є безпідставними. Відмовити у прийнятті звернення працівники центру не можуть, хоча завідомо можуть знати, що судова перспектива відсутня. Однак бувають випадки, коли звернення громадян не відповідають чинному законодавству, і як зазначалось вище, працівники центрів не можуть відмовити у прийнятті звернення. Така проблема виникає тоді, коли громадяни, приходячи на консультацію до центру, приносять усі документи, які свідчать про їх належність до категорії суб'єктів, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу і готові її отримати, але не надають пакет документів, пов'язаний із суттю їх питання. Саме тому розроблення чіткого механізму прийняття рішень про відмову за безпідставністю є необхідною новелою у діяльності центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Такі справи не знаходять позитивного вирішення, а довіра до системи безоплатної правової допомоги падає. Такі справи не знаходять позитивного вирішення, а довіра до системи безоплатної правової допомоги падає. Ще одним із гострих питань, якими

стикаються працівники безоплатної правової допомоги, це є звернення від осіб, які мають ознаки психічного розладу. Такі особи не завжди йдуть на конструктивний діалог, а отже, і не хочуть розуміти, що намагаються їм донести працівники фронт-офісу. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є можливе залучення до роботи із такими громадянами психологів, які би чітко знали, як діяти в таких ситуаціях, а головне навчали інших працівників через проведення відповідних тренінгів та навчань [42,с.164].

Таким чином, рішення про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги приймається місцевим центром лише за результатами перевірки документів, що підтверджують належність осіб до однієї з вразливих категорій осіб. Тому, особі, яка не є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу, працівник відділу попередньої роботи з клієнтами, готує наказ про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги. У даному документі повинні зазначатися підстави відмови щодо надання безоплатної правової допомоги та порядок оскарження даного рішення, однак залишаються шляхи, які потребують удосконалення.

2.3. Взаємодія безоплатної правової допомоги з установами, організаціями щодо клієнтів, що звертаються за правовою допомогою в Україні

Перенаправлення клієнта місцевим центром до партнерської організації може здійснюватися у разі звернення до місцевого центру клієнта, який потребує безоплатної вторинної правової допомоги, та не належить до суб'єктів права на таку допомогу, визначених пунктами 1-2-², 8-13 частини першої та частиною другою статті 14 Закону України "Про безоплатну правову допомогу", та/або потребує додаткової консультації (правової допомоги) [43].

Перенаправлення клієнтів місцевим центром до партнерської організації та з партнерської організації до місцевого центру можливе за наявності укладеного місцевим центром з партнерською організацією меморандуму або договору про співпрацю, зокрема, щодо перенаправлення клієнтів для

отримання правової допомоги, та за умови приєднання партнерської організації до системи обліку перенаправлень клієнтів, як надавача безоплатної правової допомоги [43].

Для здійснення перенаправлення клієнта до партнерської організації місцевий центр:

- 1) роз'яснює клієнту можливість надання правової допомоги партнерською організацією безоплатно;

- 2) видає клієнту Талон для отримання безоплатної правової допомоги, форма якого наведена у додатку 3 до Методичних рекомендацій щодо організації надання безоплатної правової допомоги місцевими центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги, затверджених наказом Координаційного центру з надання правової допомоги від 19 липня 2019 року № 60 [43].

Місцевий центр щоквартально проводить моніторинг звернень перенаправлених клієнтів до партнерських організацій, зокрема шляхом здійснення їх опитування за допомогою телефонного зв'язку або безпосередньої комунікації з партнерською організацією, про що відповідні відомості вносяться до КІАС, а також вживає інших заходів, спрямованих на забезпечення надання правової допомоги таким клієнтам [43].

Здійснення перенаправлення клієнта партнерською організацією до місцевого центру здійснюється, зокрема, у випадку, якщо партнерська організація, до якої звернувся клієнт, з об'єктивних причин не може забезпечити надання йому такої допомоги (відсутність фахівців відповідної кваліфікації, партнерська організація не надає необхідні види правових послуг тощо) [42,с.16].

Для здійснення перенаправлення клієнта до місцевого центру партнерська організація:

- 1) реєструє його у своїй обліковій системі (електронній або на паперових носіях);

2) видає йому бланк перенаправлення для отримання безоплатної правової допомоги (далі–бланк перенаправлення), форма якого наведена у додатку 2 до цього Порядку;

3) у разі направлення клієнта для отримання безоплатної вторинної правової допомоги роз'яснює порядок отримання такої допомоги та перелік документів, які необхідно подати клієнту для підтвердження його належності до однієї з вразливих категорій осіб, визначених пунктами 1–2-², 8–13 частини першої та частиною другою статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»[5].

Місцевий центр у разі звернення до нього клієнта за перенаправленням від партнерської організації реєструє таке звернення в КІАС (пункт 4 «Клієнта перенаправлено від партнерської організації» розділу 1 «Відомості про клієнта та представника») із зазначенням індивідуального коду партнерської організації та порядкового номеру перенаправлення, наведених у бланку перенаправлення, і надає клієнту безоплатну правову допомогу у встановленому порядку [44,с.112].

Координаційний центр з надання правової допомоги щомісяця засобами електронного зв'язку надсилає партнерській організації інформацію щодо зареєстрованих місцевими центрами звернень перенаправлених нею клієнтів, що були зареєстровані в КІАС, у тому числі для проведення партнерською організацією відповідного моніторингу таких звернень [43].

Моніторинг якості надання безоплатної правової допомоги клієнтам, які були перенаправлені партнерською організацією до місцевого центру, здійснюється у встановленому порядку [43].

У грудні 2013 року було підписано Меморандум про співпрацю між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини (Омбудсменом) та КЦ. У документі обидві сторони домовилися про консолідацію зусиль, спрямованих на недопущення порушень прав і свобод людини, зокрема права осіб на безоплатну вторинну правову допомогу, та сприяння здійсненню права громадян на рівний і вільний доступ до правової допомоги, гарантованої

державою, у кримінальних провадженнях. Щодо поширення інформації про безоплатну первинну правову допомогу є багато можливостей для співпраці з асоціаціями громад та органів місцевого самоврядування, такими як Асоціація міст України, Асоціація малих міст України, Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад, які матимуть вирішальне значення у просуванні безоплатної первинної правової допомоги [45,с.12]. Крім того, Центри з надання адміністративних послуг, нещодавно створені на центральному, регіональному та місцевому рівнях, також можна розглядати як партнерів щодо розповсюдження інформації про доступ до правової допомоги і, зокрема, безоплатної первинної правової допомоги. Не менш важливим є налагодження співпраці з Міністерством освіти і науки України, а також вищими навчальними заходами (переважно за підтримки зацікавлених НУО) з метою сприяння правовій освіті молоді щодо БПД [46]. Одним із можливих механізмів могло б стати включення теми про правову допомогу в програми підготовки студентів юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах або запрошення адвокатів, які надають БВПД для проведення лекцій. І, нарешті, з метою поінформування окремих груп населення, інформаційно–комунікаційна стратегія може включати співпрацю з релігійними громадами, молодіжними об'єднаннями, скаутськими рухами тощо [47].

Таким чином, зовнішні партнери створюють ефективний плацдарм забезпечення надійного інформаційного середовища, який здатний сприяти розвитку системи безоплатної правової допомоги. Проте, незважаючи на це, необхідно розширювати існуючу групу не залучених зовнішніх зацікавлених сторін, які мають можливості і потенціал для підвищення рівня обізнаності й довіри громадськості до правової допомоги.

2.4. Судова практика реалізації права на безоплатну правову допомогу в Україні

Прикладом спору щодо надання безоплатної правової допомоги є справа у відкритому судовому засіданні в залі Дніпропетровського окружного

адміністративного суду по адміністративній справі № 804/3147/16 за позовною заявою ОСОБА_2 до Нікопольського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Дніпропетровській області Координаційного центру з надання правової допомоги Міністерства юстиції України про скасування наказу та зобов'язання вчинити певні дії [48].

В обґрунтування позову зазначено, що відповідачем протиправно було відмовлено у наданні безоплатної правової допомоги позивачу як представника та опікуна дітей–сиріт ОСОБА_3, ОСОБА_4, що є потерпілими по кримінальному провадженню №42012040330000005.

Надано письмові заперечення, в яких відповідач просив у задоволенні позовних вимог відмовити, посилаючись на те, що позивачу було правомірно відмовлено у наданні безоплатної вторинної правової допомоги, оскільки п.1 ч.1 ст.14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» встановлено, що право на таку мають інваліди, які отримують пенсію або допомоги, що призначається замість пенсії, у розмірі менше двох прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб (2260,00 грн.), проте середній розмір пенсії позивача становить 3322,00 грн [48].

Дослідивши матеріали, з'ясувавши всі фактичні обставини справи, на яких ґрунтуються вимоги позову, оцінивши докази, які мають юридичне значення для розгляду справи і вирішення спору по суті, суд встановив наступні обставини справи.

04.05.2016 року Нікопольським місцевим центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги винесено наказ №0407–0000090 «Про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги ОСОБА_2», яким відмовлено останньому із посиланням на п.1 ч.1 ст.17, ч.4 ст.19, п.1 ч.1 ст.20 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [5], оскільки сума сукупного доходу сім'ї відповідно до поданих підтверджуючих документів за останні 6 місяців більше суми прожиткового мінімуму сім'ї особи.

Надаючи правову оцінку спірним правовідносинам, суд вважає за необхідне зазначити таке. Законом України « Про безоплатну правову допомогу » [5]. врегульовано питання права на безоплатну правову допомогу, порядок реалізації цього права, підстави та порядок надання безоплатної правової допомоги, державні гарантії щодо надання безоплатної правової допомоги [48].

Відповідно до довідки управління Пенсійного фонду України в м.Марганці від 28.04.2016р., ОСОБА_2 перебуває на обліку в УПФУ в м.Марганці та отримує пенсію за віком як працівник, зайнятий на підземних та відкритих гірничих роботах і в металургії, за період листопад 2015 року квітень 2016 року отримав пенсію у загальному розмірі 19932,00 грн. (середній розмір пенсії становить 3322,00 грн.) [48].

Статтею 1 Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» встановлено, що у 2016 році прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць для працездатних осіб: з 1 січня 2016 року–1378 гривень, з 1 травня–1450 гривень.

Враховуючи середній розмір пенсії ОСОБА_2, суд вважає, що останній не відноситься до категорії осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, отже наказ Нікопольського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги від 04.05.2016 року №0407–0000090 винесений у межах своєї компетенції та у спосіб передбачений чинним законодавством, отже підстави для його скасування відсутні [48].

Відповідно до чч. 1, 2, 4 ст.18 Закону звернення про надання одного з видів правових послуг, передбачених частиною другою статті 13 цього Закону, подаються особами, які досягли повноліття, до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги або до територіального органу юстиції за місцем фактичного проживання таких осіб незалежно від реєстрації місця проживання чи місця перебування особи.

Звернення про надання одного з видів правових послуг, передбачених частиною другою статті 13 цього Закону, що стосуються дітей, подаються їх законними представниками за місцем фактичного проживання дитини або її

законних представників незалежно від реєстрації місця проживання чи місця перебування особи.

Разом із зверненням про надання безоплатної вторинної правової допомоги особа або законний представник особи повинні подати документи, що підтверджують належність особи або осіб, стосовно яких звертається законний представник, до однієї з вразливих категорій осіб, передбачених частиною першою статті 14 цього Закону [48].

Частиною 4 ст.20 Закону вказано, що якщо особа не має підстав для отримання безоплатної вторинної правової допомоги, Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги приймає рішення про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги і надсилає копію цього рішення особі, яка звернулася про надання такої допомоги, з одночасним роз'ясненням порядку оскарження рішення про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги.

З огляду на викладене, суд вважає доводи позивача необґрунтованими, що є підставою для відмови у задоволенні позовних вимог.

Разом з тим, суд акцентує увагу, що ОСОБА_2 є опікуном ОСОБА_3 та ОСОБА_4, які є потерпілими по кримінальному провадженню №42012040330000005 від 10.12.2012 року.

Як судом встановлено зі звернення ОСОБА_2 до Нікопольського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги про надання безоплатної вторинної допомоги від 04.05.2016р., позивач звертається не як представник, а як особа, що потребує надання безоплатної правової допомоги.

Задля надання безоплатної правової допомоги ОСОБА_3 та ОСОБА_4 позивач до Нікопольського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги не звертався.

Отже суд роз'яснює, що позивач, як законний представник (опікун) ОСОБА_3 та ОСОБА_4 має право звернутись до суб'єкта надання безоплатної первинної правової допомоги за отриманням такої допомоги саме ОСОБА_3 та

ОСОБА_4, як осіб, віднесених до категорії осіб: діти–сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Суд постановив у задоволенні адміністративного позову ОСОБА_2 до Нікопольського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Дніпропетровській області Координаційного центру з надання правової допомоги Міністерства юстиції України про скасування наказу та зобов'язання вчинити певні дії відмовити [48].

Ще одним прикладом спору щодо надання безоплатної правової допомоги є справа у відкритому судовому засіданні в залі Одеського окружного адміністративного суду по адміністративній справі № 815/4324/15 за позовною заявою ОСОБА_1 до Другого Одеського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги про визнання бездіяльність Другого Одеського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги незаконною щодо відмови ОСОБА_1 в наданні правової допомоги, скасування наказів Другого Одеського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги №04 від 13.07.2015 року, №17 від 16.07.2015 року та зобов'язати Другий Одеський місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги розглянути звернення ОСОБА_2 від 02.07.2015 року та 07.07.2015 року щодо надання їй безоплатної вторинної правової допомоги [49].

Дослідивши наявні в справі письмові докази суд встановлює наступні обставини та факти:

Позивач є особою, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [34] (член сім'ї загиблого), що підтверджується посвідченням Департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради від 04.11.2009 року (зворотній бік а.с.8).

02.07.2015 року до Центру звернулась позивач із зверненням про надання безоплатної вторинної правової допомоги, що передбачало складання процесуальних документів та представництво її інтересів в суді як рамках кримінального провадження [49].

За результатами розгляду звернення 13.07.2015 року Центром було прийнято рішення (наказ №04 «Про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги»–а.с.6) про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги, оскільки заявник звернулась для отримання правових послуг стосовно питань, не пов'язаних з її соціальним захистом, передбачених ст.15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [34].

07.07.2015 року позивач повторно звернулась до Центру із зверненням про надання безоплатної вторинної правової допомоги, що передбачало представництво її інтересів в суді у справі щодо незаконного її вилучення з кадрового резерву (зворотній бік а.с.5).

Вказане звернення нею також було подано як особою, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (член сім'ї загиблого) [34].

За результатами розгляду звернення 16.07.2015 року Центром було прийнято рішення (наказ №17 «Про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги»–а.с.5) про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги, оскільки звернулась для отримання правових послуг стосовно питань, не пов'язаних з її соціальним захистом, передбачених ст.15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Суд оцінюючи дії та оскаржене рішення суб`єкту владних повноважень, виходячи з положень ч.3 ст.2 КАС України, приходять до висновку, що вони частково не відповідають законові з наступних підстав:

Відмовляючи у наданні правової допомоги за зверненням позивача від 07.07.2015 року щодо справи з оскарження дій щодо виключення позивача з кадрового резерву державної служби, відповідач виходив з наступного.

Згідно з вимогами п.9 ч.1 ст.14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [5] особи, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [34], є суб'єктами права на безоплатну вторинну правову допомогу на правові послуги стосовно питань, пов'язаних з їх соціальним захистом.

Відповідно до вимог п.14 ст.15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [5] особа, на яку поширюється дія цього Закону [5] має пільгу–переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці та на працевлаштування в разі ліквідації підприємства, установи, організації.

Таким чином, відповідач звужує поняття соціального захисту особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (член сім'ї загиблого) лише зі спорів щодо надання пільг, передбачених ст.15 цього Закону [5].

Суд не може погодитись з таким тлумаченням відповідачем закону, з огляду на те, що питання соціального захисту вказаних осіб включає в себе й дотримання певних гарантій у сфері реалізації права на труд п.14 ст.15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [34], складовою частиною якого є такої проходження державної служби (ст.1–3 Закону України «Про державну службу»), в тому числі питання проходження відбору, проходження служби, звільнення й перебування у кадровому резерві.

За таких обставин, суд вважає, що відмовляючи у наданні безоплатної правової допомоги позивачу за її зверненням від 07.07.2015 року та виносячи оскаржений наказ №17 відповідач діяв не порядком та не у спосіб, визначені Конституцією та законами України, що згідно положень ч.3 ст.2 КАС України визначає такий акт суб'єкту владних повноважень, як протиправний, а тому позовні вимоги в цій частині підлягають задоволенню на підставі положень ч.2 ст.162 КАС України у формі скасування зазначеного наказу та

зобов'язання відповідача повторно розглянути звернення позивача від 07.07.2015 року [49].

Разом з тим, суд погоджується з підстави щодо відмови позивачу у наданні вторинної правової допомоги за його зверненням від 02.07.2015 року (наказ №04), оскільки питання представлення інтересів позивача, як потерпілої у кримінальному провадженні, не пов'язані з її соціальним захистом–пільгами, які визначені у ст.15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [34] та позивач сама не навела в позовній заяві підстави, які б надавали змоги прийти до висновку про можливість реалізації нею своїх прав як особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [34] (член сім'ї загиблого) в рамках кримінального провадження, в зв'язку із чим, в задоволенні позовних вимог в цій частині слід відмовити на підставі положень ч.1 ст.162 КАС України.

Суд постановив позовні вимоги задовольнити частково. Визнати протиправним та скасувати наказ Другого Одеського міського центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги від 16.07.2015 року №17 «Про відмову у наданні безоплатної вторинної правової допомоги». Зобов'язати Другий Одеський міський центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги повторно розглянути заяву ОСОБА_1 від 07.07.2015 року з метою прийняття рішення щодо надання їй безоплатної вторинної правової допомоги [49].

Таким чином, аналізуючи судову практику реалізації права на безоплатну правову допомогу в Україні, можна стверджувати про певні колізії, які виникають щодо суб'єктів на отримання безоплатної правової допомоги.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО– ПРАВОВОГО СТАТУСУ БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ

3.1. Міжнародний досвід щодо організації діяльності реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу

На сьогодні розвинуті демократичні держави вибудували свої системи надання безоплатної правової допомоги потребуючим громадянам (громадянам, які на певний момент не в змозі забезпечити собі послуги адвоката) таким чином, щоб вони максимально відповідали принципу верховенству права. Враховуючи те, що система безоплатної правової допомоги в Україні існує невеликий проміжок часу, є необхідність у її подальшому удосконаленні. Для цього неоціненим є досвід інших країн, де аналогічні системи безоплатної правової допомоги працюють десятиріччями [50].

Попри всю різноманітність кола суб'єктів, які залучаються для надання юридичної допомоги в різних країнах, виділяють, як правило, такі моделі:

1) Контрактна модель («judicare»)–система, при якій спеціальний державний орган укладає договір (контракт) з адвокатом, юридичною фірмою про надання юридичної допомоги по певній кількості справ або за певними категоріями справ, оплата за які здійснюється за рахунок державного бюджету. Така модель застосовується в Австрії, Англії та Уельсі, Австралії, Норвегії, Нідерландах, Шотландії, Швеції, Канаді і в деяких штатах США. Ця модель має два різновиди:

а) Модель *judicare* в чистому вигляді («*pure judicare*»), суть якої полягає в тому, що адвокати отримують оплату за надану юридичну допомогу від держави через місцеві адміністрації, або через колегії адвокатів або іншу організацію. У деяких випадках суди направляють осіб, які мають право на отримання безкоштовної юридичної допомоги, до адвокатів, які беруть участь в програмі з надання субсидіарної державою юридичної допомоги. У таких випадках адвокати представляють свої рахунки суду для їх перевірки і

подальшої оплати. Виплати з бюджетних коштів проводяться або за конкретний вид юридичної допомоги, або у вигляді погодинної оплати, або з розрахунку максимального платежу за послугу незалежно від тривалості її надання [51].

Досвід зарубіжних країн показує, що така модель значно дорожче, ніж модель, при якій адвокат отримує фіксовану заробітну плату.

б) Модель «черговий адвокат» («duty counse»), суть якої полягає в тому, що адвокати працюють на неповну ставку та оплата наданої ними юридичної допомоги проводиться за кожен день їх участі в якості захисника або представника у випадках, коли необхідно забезпечити надання безкоштовної юридичної допомоги.

2) Модель «публічного» (громадського, державного) захисника характеризується тим, що держава або орган, керуючий системою юридичної допомоги, створює постачальника юридичної допомоги – систему офісів (бюро, поради, служби, центри, комісії тощо) за територіальним принципом, що забезпечує малозабезпеченим категоріям населення доступність до юридичної допомоги [52]. Робота в цих офісах, як правило, побудована за такою схемою: з клієнтом, що звернувся за юридичною допомогою, черговий співробітник проводить первинне співбесіду для з'ясування характеру виникла правової проблеми. У разі її простоти юридична допомога може бути надана відразу ж шляхом правового інформування або консультивання, або напрямки заявника до органу або організацію, де зазначена проблема може бути вирішена без участі юристів бюро. У разі ж, коли вирішення проблеми вимагає більш тривалого часу, клієнт направляється до конкретного юристу офісу, що спеціалізується в певній сфері права. Така модель існує в Великобританії та Уельсі, США, Ізраїлі, Шотландії, Литві, Росії, Україні і деяких інших країнах [51].

3) Модель «ex officio», суть якої полягає в тому, що держава в особі органів, що ведуть кримінальне судочинство (прокурора, слідчого, поліції, суду) призначає через професійні організації адвокатів захисника або представника для надання особі юридичної допомоги та оплачує його роботу з

коштів державного бюджету. Для певної частини адвокатів, які не мають клієнтури, або тільки що вступили в адвокатську спільноту, або здійснюють адвокатську діяльність в регіонах, де чисельність адвокатів перевищує попит на юридичну допомогу, призначення на такі справи є основним джерелом їх доходу. Що стосується висококваліфікованих адвокатів, що мають, як правило, велику клієнтуру і, як наслідок, завжди забезпечені роботою, то їх переважна частина, як правило, не веде такі справи. Дана модель характерна для більшості пострадянських держав (в тому числі і для Казахстану) і колишніх соціалістичних країн Центральної та Східної Європи [53].

4) Змішана модель—надає собою таку систему, яка поєднує в собі елементи перших двох вищевказаних та інших моделей: надання безкоштовної юридичної допомоги здійснюється через незалежну державну організацію—бюро, поради, служби, центри, тощо. Вона передбачає модель публічного захисника із залученням приватнопрактикуючих адвокатів на основі укладеного з ними договору по окремих справах (тобто контрактна модель), а також з використанням інших моделей (юридичних клінік, моделі «pro bono» (тобто безоплатне надання юридичної допомоги), параюристів і інших різновидів моделей [54].

Змішана модель використовується в багатьох країнах. Експерти пояснюють це тим, що прихильність до тієї чи іншої моделі без використання переваг протилежної моделі призводить до того, що система юридичної допомоги стикається з великим числом проблем, яких вона могла б і уникнути. Будучи обмеженим тільки моделлю «judicare» або тільки моделлю штатних юристів, орган з управління системою юридичної допомоги буде стикатися з усіма недоліками, не приділяючи належної уваги переваг і компенсує можливостям іншої моделі. Комбінація моделей—це кращий вибір для забезпечення незаможних громадян юридичними послугами [55].

Програма правової допомоги Канади—це програма із розподілом витрат, яка забезпечує фінансування провінцій та територій для надання послуг з надання правової допомоги економічно незахищеним особам. Це федерально—

провінційне/територіальне співробітництво з питань правової допомоги ґрунтується на спільній відповідальності за кримінальне правосуддя між федеральним урядом, відповідно до його конституційного повноваження щодо вироблення та процедур кримінального законодавства, та урядами провінцій / територій під їх конституційною владою для здійснення правосуддя, включаючи правову допомогу [56].

У канадській асоціації адвокатів концепція даної моделі юридичної допомоги характеризується як комплекс послуг, що не обмежуються судовим представництвом. Часто співробітники юридичних бюро, які не є юристами, можуть надавати такі послуги, як посередництво у врегулюванні суперечки, правова просвіта або надання допомоги, яка потребує глибоких юридичних знань. Консультанти можуть допомагати клієнтам, роз'яснюючи зміст правових норм і пояснюючи суть юридичного процесу, в той час як адвокат представляє необхідну юридичну консультацію [57].

Юридична допомога сприяє доступу до правосуддя для економічно неблагополучних осіб та сприяє забезпеченню справедливості, відповідності та доступності канадської системи правосуддя та підтримці довіри громадськості до системи правосуддя [58].

Оскільки юридична допомога є програмою, яка розподіляється між федеральним урядом та провінційними/територіальними урядами, фінансування федеральних внесків на надання послуг з правової допомоги надається безпосередньо провінційним та територіальним урядам [59].

Програма правової допомоги сприяє справедливому судочинству та допомагає забезпечити доступ до правосуддя для економічно знедолених осіб, яких звинувачують у тяжких та/або складних кримінальних правопорушеннях, які стикаються з ймовірністю ув'язнення, а також для молоді. Програма правової допомоги також допомагає забезпечити, механізм ефективно затратно виконувати свої обов'язки щодо кримінальної правової допомоги у федеральних прокуратурах, наприклад, згідно із Законом про контрольовані наркотики та речовини та у справах про громадську безпеку та антитероризм, а

також своїх обов'язків з питань імміграції та правової допомоги біженцям та управління судовим захисником у федеральних прокуратурах [60].

Програма правової допомоги передбачає фінансування провінцій через угоди про внески, що стосуються кримінально-правової допомоги, а також території за допомогою консолідованого договору про доступ до правосуддя для:

- надання кримінально-правової допомоги: молодим особам, яких класифікують по справі згідно із Законом про кримінальне правосуддя щодо молоді, та економічно неблагополучні особи, яким пред'являються звинувачення у серйозних та/або складних кримінальних правопорушеннях та яким загрожує можливість ув'язнення; провадження відповідно до ч. XX.1 Кримінального кодексу; провадження за законом про екстрадицію ; та апеляції Корони, або, у певних випадках, їх власні апеляції;

- надання послуг з імміграції та надання правової допомоги біженцям у шести провінціях (Британська Колумбія, Альберта, Манітоба, Онтаріо, Квебек, Ньюфаундленд та Лабрадор), які в даний час надають послуги правової допомоги особам, які беруть участь у системі імміграції та визначення біженців відповідно до положень Закон про імміграцію та захист біженців;

- управління справами, що фінансуються державою, від імені федерального уряду, коли суд просить Генерального прокурора Канади надати адвоката від держави. Зазвичай такі випадки виникають, коли особа не може отримати кримінальну правову допомогу, і справа складна, що може призвести до позбавлення волі, і в результаті суд може зупинити провадження доти, доки обвинувачувальна корона не надасть фінансованого захисника. У федеральному провадженні (наприклад, Закон про контрольовані наркотики та речовини) або справи про військові злочини). Федеральний уряд несе відповідальність за оплату судових витрат на адвоката [61]. Окрім цього механізм фінансування передбачає, що Департамент відшкодовує збитки на витрати щодо послуг з надання правової допомоги економічно незахищеним особам, які підлягають переслідуванню за тероризм, Свідоктв про безпеку, виданих згідно із Законом

про імміграцію та захист біженців, та провадження за Законом про екстрадицію, коли передбачається терористичний акт [62].

На додаток до сприяння витратам на правову допомогу в провінціях і територіях, Програма правової допомоги забезпечує підтримку секретаріатом Постійно діючої робочої групи з питань правової допомоги федеральних провінцій і територій. До складу РГО входять представники федерального, провінційного та територіального урядів та представники кожного провінційного та територіального агентства з надання правової допомоги, і вони підпорядковуються безпосередньо заступникам міністрів, відповідальних за питання юстиції та громадської безпеки. PWG є форумом для національного обміну інформацією, досліджень та розробки спільної політики та обговорень питань спільного інтересу, що стосуються правової допомоги, а також для переговорів щодо федерального внеску на правову допомогу [63].

На підтримку статті 41 Закону про офіційні мови, Департамент прагне сприяти участі спільнот офіційних мов меншин та їх організацій у розробці та оцінці політики, програм та послуг Департаменту, що мають значний вплив на розвиток громад та вжити заходи для забезпечення того, щоб програми та служби Міністерства юстиції передбачали сприяння мовам спільнот національних меншин.

Оскільки провінції та території надають послуги правової допомоги, вони несуть відповідальність за забезпечення доступності послуг правової допомоги обома офіційними мовами, коли це потрібно [64].

Федеральне фінансування підтримує спроможність провінцій та територій надавати правову допомогу у сфері кримінального правосуддя та кримінального правосуддя для молоді, правову допомогу в справах імміграції та біженців та правову допомогу у справах громадської безпеки та антитероризму[65].

Програма правової допомоги не передбачає безпосереднього фінансування фізичних осіб на витрати на правову допомогу. Швидше, федеральне фінансування надається провінціям та територіям для надання

послуг правової допомоги. Кожна провінція та територія надає цілий ряд послуг правової допомоги відповідно до своєї власної політики та процедур. Щоб дізнатись, чи ви маєте право на отримання правової допомоги, вам слід зв'язатися з агентством з надання правової допомоги у вашій провінції чи на території [66].

Послуги безкоштовної юридичної допомоги у Франції представлені у вигляді «pro bono» і надаються в основному в області l'access au droit—у вигляді консультацій з метою забезпечення доступу громадян до правової інформації та для того, щоб громадяни могли приймати зважені з юридичної точки зору рішення [67]. Таким чином, послуги «pro bono» не надаються з питань, пов'язаних, наприклад, з судовим представництвом або представництвом у кримінальних справах. В тих сферах, де послуги адвокатів оплачуються в рамках державної системи субсидіарної юридичної допомоги [68].

Подібний розвиток діяльності з надання безкоштовних послуг, так само як і обмеження надання юридичної допомоги за галузевим принципом, можна прослідкувати в Ірландії. Рада адвокатів Ірландії, який регулює діяльність барристерів, з вересня 2005 р прийняв схему «добровільної допомоги», згідно з якою створювалася процедура надання барристерів безкоштовної допомоги громадянам через мережу некомерційних організацій, які збирають від громадян заявки на допомогу «pro bono». Створення мережі НКО, які надають баррістер запити клієнтів на надання допомоги pro bono, було обумовлено правилами Кодексу етики Ради адвокатів, розпорядчого баррістер бути незалежним від будь-яких інших професійних організацій і не працювати з населенням безпосередньо, а лише через посередників у вигляді солісіторов або НКО. Практика надання послуг за такою системою «pro bono» широко використовується в США великими юридичними фірмами, які розглядають роботу «pro bono» як частину своїх зобов'язань перед суспільством, а також як можливість для фірми і адвокатів займатися благодійністю, а молодим адвокатам - отримати досвід роботи [69]. Багато фірм вимагають від адвокатів певної кількості годин роботи з надання безкоштовних юридичних послуг в

місяць / рік, а в деяких з них надання безкоштовних послуг є одним з критеріїв оцінки діяльності юриста і враховується при просуванні по службі або збільшення оплати. Дана модель отримала популярність у багатьох розвинених країнах, таких як Швеція, Австралія, в 90–ті роки. Як вважають експерти, дана модель, безсумнівно, вносить вклад у досягнення справедливості і забезпечення прав громадян. У 1983 р ААЮ прийняла Типове правило 6.1, яке, з урахуванням внесених змін, діє до сих пір. Відповідно до цим правилом практикуючим юристам рекомендується присвячувати 50 годин на рік безкоштовної допомоги. Для підвищення ефективності програм «pro bono» ААЮ також розробила «Стандарти для програм, що надають юридичну допомогу» pro bono «малозабезпеченим у цивільних справах». Вони регулюють питання управління програмами «pro bono» в юридичних фірмах, питання підвищення якості роботи в рамках таких програм, взаємовідносини з клієнтами та ін.

Ще одна професійна організація—«Інститут pro bono» (Pro Bono Institute)—працює над розвитком практики «pro bono» у великих юридичних фірмах (50 і більше юристів). Силами керівників юридичних фірм і провідних корпоративних юристів Інститут розробив Декларацію принципів «pro bono». Кожна юридична фірма, яка підписує декларацію, зобов'язується присвячувати безкоштовної допомоги 3–5% сукупного часу роботи фірми, що становить від 60 до 100 годин на рік у розрахунку на одного юриста [70].

Модель «pure judicial» передбачається, що юристи отримують виплати після надання ними юридичної допомоги за кожну проведену справа, а саме наданням завірених сертифікатів, що підтверджують виконання роботи. Адвокати отримують компенсації за надані в рамках програми послуги або від місцевої адміністрації, або через колеги адвокатів. Модель «черговий адвокат» має на увазі штатних адвокатів, безпосередньо залучених органом за поданням юридичної допомоги, які відповідальні за надання юридичних послуг, з обов'язком «чергового» представництва. Виплати таким адвокатам здійснюються за кожен день присутності і представництва в суді [71].

Зазвичай чергові адвокати надаються клієнтам, які не мають адвоката, в день їх першої появи в суді. Ця модель зручна тим, що стосується допомоги в ході судочинства; можлива економія витрат в ситуації, коли штатний адвокат може займатися багатьма справами одночасно (наприклад, «чергує» в завантаженому справами суді).

Модель державних захисників (або штатних юристів) відрізняється від системи *judicare* тим, що держава організовує мережу спеціалізованих установ для надання юридичної допомоги малозабезпеченим. Як правило, такі заклади орієнтовані на надання найпростіших послуг (базових консультацій і роз'яснень). Вимоги до кваліфікації таких співробітників можуть бути істотно нижче, ніж вимоги, що пред'являються, наприклад, до особи, яка бажає отримати допуск до судового представництва. Наприклад, в Нідерландах до роботи в так званих «вікнах юридичної допомоги» часто залучаються особи, які мають неповну вищу юридичну освіту, маючи рішення рівень бакалавра та не мають посвідчення адвоката [72].

Нідерландська система надання юридичної допомоги—це змішана модель, що поєднує модель надання допомоги приватними адвокатами і модель надання допомоги адвокатами бюро юридичної допомоги.

У Нідерландах створено 30 бюро з надання юридичної допомоги, що надають загальну правову інформацію та консультації з нескладним правових проблем. Особи, яких приймають в ці бюро, повинні відповідати ряду вимог: брати участь в певній кількості справ, пройти навчання, мати спеціальну кваліфікацію для участі в якості чергових адвокатів. У більшості випадках субсидіарна юридична допомога не є повністю безкоштовною—вона оплачується заявником частково в залежності від рівня його доходів [73].

Законом про безоплатну правову допомогу передбачено надання трьох видів юридичної допомоги:

- 1) безкоштовні півгодинні консультації для будь-якого громадянина з правових питань будь-якого характеру, що здійснюються штатними юристам центрів юридичної допомоги та консультацій;

2) розширені консультації (більше півгодини, але не більше 3–х годин) у випадках, якщо юридична проблема може бути вирішена порівняно швидко. Клієнт повинен внести оплату і представити інформацію про свої доходи, а Рада перевірити ці відомості;

3) процедура сертифікатів, що застосовується для довгострокової юридичної допомоги (від трьох годин і більше), яка надається адвокатами з центрів або частнопрактикуючими юристами, робота яких оплачується Радою.

У кожному такому офісі або бюро зазвичай є керівник, адміністративний персонал і власне юристи. Клієнт спочатку проводить співбесіду з ким - небудь з адміністративного персоналу і вже на цій стадії може фактично отримати юридичну допомогу: наприклад, направляється в організацію або орган, в яких проблема клієнта може бути вирішена без участі юристів, або до юриста бюро, що спеціалізується в певній сфері права [74].

Система штатних юристів за витратами обходиться державі дешевше моделі «judicare», забезпечучи послуги, що не обмежуються роботою у справах в судах. Наприклад, згідно з дослідженням, яке проводилося в Англії в рамках пілотного проекту Комісії з юридичних послуг, якість роботи штатних юристів досить часто виявлялося вище, ніж у адвокатів.

Дана модель найбільш ефективна тоді, коли громадянам необхідно отримати консультацію, пораду або представництво своїх інтересів за типовими договорами у нескладних справах [75].

У Молдові прийом на роботу до територіального бюро здійснюється на основі конкурсу, організованого Національною радою. Кваліфікована і термінова юридична допомога надається адвокатами, включеними до списку громадських адвокатів, або адвокатами, які надають юридичну допомогу за заявою. Передбачена можливість надання первинної правової допомоги параюристами та громадськими об'єднаннями, включеними до відповідного списку. Територіальне бюро укладає договори з громадськими адвокатами, з адвокатами, які надають юридичну допомогу за заявою та з громадськими об'єднаннями, які мають право надавати кваліфіковану юридичну допомогу.

Територіальне бюро виплачує винагороду за надану зазначеними особами юридичну допомогу після отримання та перевірки звітів, ґрунтуючись на формах, кількості і якості наданої юридичної допомоги, гарантованої державою, відповідно до тарифів, затверджених Національною радою [76].

Адвокати, що працюють в територіальних бюро на контрактній основі, отримують фіксовану зарплату.

Позитивним досвідом щодо надання безоплатної правової допомоги може слувати Німеччина. У країні існує Закон про надання консультаційної допомоги громадянам з низькими доходами, що гарантує безкоштовне надання малозабезпеченим громадянам кваліфікованої правової консультації в позасудовому порядку. Безкоштовна консультаційна допомога надається за заявою тим особам, які в силу особистих обставин і свого економічного становища не мають необхідних коштів і інших прийнятних можливостей для отримання юридичної допомоги, а також не намагаються зловживати можливостями суду. Безкоштовна консультація може бути надана з усіх правових питань. Якщо мова йде про іноземне право, то така допомога надається лише в тому випадку, якщо обставини справи мають відношення до Німеччини [61].

Надавати безкоштовну консультаційну допомогу мають право адвокати та юридичні консультанти, які є членами відповідних палат. З питань податкового законодавства консультаційну допомогу можуть також надати податкові консультанти, уповноважені фахівці з податкових питань, аудитори і присяжні бухгалтери -ревізори, а з питань пенсій—консультанти з пенсійних питань [54].

У землях Бремен і Гамбург діє інша давно склалася система надання державної юридичної допомоги. Там не можна звернутися за безкоштовною юридичною консультацією до приватного адвоката або іншої особи, уповноваженому надавати юридичну допомогу, так як в Гамбурзі цю функцію виконують державні служби з надання юридичних консультацій та укладення мирових угод (ÖRA), а в Бремені—Палата найманв працівники. У Берліні можна

вибирати між державною юридичною консультацією і правовою допомогою в приватному адвокатському бюро, як описано вище.

Безкоштовну консультаційну допомогу можуть отримати також і іноземні громадяни. Якщо потребує юридичної допомоги громадянин не проживає в Німеччині, то компетентним судом в Німеччині для подачі відповідної заяви є дільничний суд за місцем виникнення необхідності отримання юридичної допомоги (наприклад, місце виникнення предмета спору, місце проживання відповідача і т.д.) [58].

Для отримання документа, що дає право на безкоштовну правову консультацію, необхідно заповнити типовий формуляр заяви, яка подається, як правило, безпосередньо до компетентного суду. Єдиний для всіх федеральних земель формуляр заяви і пам'ятка доступні на юридичному порталі федерації і земель.

Характерною рисою Німеччини є те, що державна допомога розповсюджується не тільки на оплату послуг юриста, а й на інші види судових зборів: судові збори, оплату іспитів тощо. Слід також звернути увагу на принцип, згідно з яким сторона, що програла повинна компенсувати стороні, яка виграла судові витрати на адвоката [61].

Державна допомога в Німеччині надається за заявою тим громадянам, які в силу особистих обставин або свого економічного становища не мають необхідних коштів для оплати судових витрат, або можуть тільки частково або в розстрочку покрити витрати, що виникають. Кожен може самостійно оцінити свій стан, перш ніж звертатися за допомогою до держави. Однак, якщо ситуація зі справедливістю особи покращиться протягом 4 років з моменту закінчення процесу, рішення про допомогу в покритті процесуальних витрат може бути скасовано, і відповідні суми будуть стягнуті особою. При цьому позов повинен мати позитивну судову перспективу, а звертається за допомогою громадянин не повинен намагатися зловжити можливостями суду. Доходи і економічне становище заявника оцінюються за встановленою законом шкалою для визначення розміру оплати державою судових витрат. Тому до заяви на

надання державної допомоги з оплати судових витрат необхідно додати заповнену декларацію про своє фінансово–економічне становище та відповідні підтверджуючі документи. При цьому враховується дохід сім'ї. Заяву необхідно подавати в суд, в якому буде розглядатися справа. Заявник повинен вказати предмет і підставу позову, а також наявні докази [58].

При наданні державної допомоги по відшкодуванню судових витрат федерального бюджету бере на себе всі витрати, пов'язані з розглядом справи в суді. При цьому для представництва в суді призначається адвокат на вибір заявника, якщо його участь в процесі визначено законом. Послуги адвоката за заявою також можуть бути надані в рамках допомоги з оплати судових витрат, якщо його участь є необхідним або інтереси іншої сторони представляє адвокат. Однак витрати по відшкодуванню судових витрат повинні бути повернуті в тому обсязі і такими частинами, які визначить суд [53].

Іноземні громадяни також можуть отримати державну допомогу по відшкодуванню судових витрат для ведення справи в суді Німеччини.

Таким чином, аналізуючи досвід Німеччини, можна стверджувати, що покриття судових витрат в німецькому законодавстві використовується більш предметний підхід, а саме здійснюється контроль щодо звернень клієнтів, які звертаються та не покривають зловживання з боку байдужих кандидатів, і відсутність автоматичної допомоги з процедурними витратами через низький доходу заявника. Законодавством передано недопущення необґрунтованих судових розглядів за рахунок бюджетних коштів. Крім того, німецьке законодавство передбачає, що адвокат в обґрунтованих випадках повинен вказати клієнтові, що він може отримати допомогу. У разі порушення цього зобов'язання може знадобитися компенсація [61]. Ініціатива щодо отримання допомоги включає подання заяви, підготовку офіційної форми для визначення особистого та фінансового стану заявника та подання документів, що підтверджують ймовірність успіху у справі. Рішення про допомогу на судові витрати в Німеччині приймає суд, який розглядатиме справу. Характерною відмінністю між німецькою системою організації судових витрат та

національною системою безоплатної правової допомоги є те, що не існує конкретного органу, який би здійснював відповідні заходи. В Україні для цього створено Координаційний центр та його місцеві підрозділи. У Німеччині організаційні питання спрощуються і розподіляються між судом, клієнтом та адвокатом [61].

У Німеччині актуальним питанням є надання адвокатом безкоштовної правової допомоги без проходження відборів. Адвокат вступає в справу за домовленістю з клієнтом. Тому, законодавством передбачено принцип вільного вибору адвоката при наданні допомоги в несенні процесуальних витрат [62].

Таким чином, можна стверджувати, що організації надання безоплатної правової допомоги в Німеччині заслуговує на пильну увагу, а також широкого обговорення перспектив імплементації у вітчизняне законодавство. Оптимізація підстав надання безоплатної правової допомоги в справах не кримінального характеру, в тому числі, шляхом розробки механізмів, спрямованих на запобігання зловживань з боку заявників.

У ході проведеного аналізу міжнародного досвіду у сфері організації системи надання безоплатної правової допомоги можна дійти висновку про те, дані системи надання БПД ефективно організовані та здійснюють свою діяльність досить компетентно. Держави вважають за необхідне утворення спеціальної координуючої організації, яка була б наділена відповідними повноваженнями у цій сфері, а також сприяла налагодженню взаємодії між суб'єктами цього процесу. Реформуючи систему надання безоплатної правової допомоги, потрібно враховувати ряд важливих аспектів, таких як суттєві фінансові та часові витрати, а також внесення необхідних адекватних змін у чинне законодавство. З метою забезпечення рівного доступу кожного на отримання кваліфікованої юридичної допомоги, багато держав покладають на себе обов'язок по оплаті такої допомоги або встановлюють знижені тарифи з оплати юридичної допомоги та створюють для цього спеціальні системи субсидійованої юридичної допомоги, в рамках якої засновує спеціальні органи управління цією системою, тісно пов'язані з урядом, але формально незалежні.

3.2. Основні напрямки підвищення ефективності діяльності безоплатної правової допомоги в Україні

Підвищення рівня професійної спроможності та забезпечення надання послуг залишається ключовим завданням для розвитку системи безоплатної правової допомоги. Зважаючи на міжнародні та конституційні зобов'язання, потреби громадськості у забезпеченні безоплатної правової допомоги в Україні спрямовані на посилення спроможності системи БПД.

Команда фахівців системи БПД виокремила найголовніші вектори розвитку та визначила потенційні ризики у функціонуванні системи у найближчі три роки. Були напрацьовані завдання та заходи для досягнення цілей, визначених системою БПД на 2021–2023 роки, а саме:

- Підвищення рівня правової свідомості, культури та освіченості людей. У цьому контексті планується впровадити новий сервіс–соціологічні дослідження правових потреб громадян, зокрема у питаннях земельних відносин. Планується визначити правові потреби громадян та громад, а також оцінити вплив від реалізації заходів з посилення правової спроможності громад на місцевому та загальнонаціональному рівнях. Поряд із провідною темою земельних правовідносин буде визначена обізнаність та ставлення українців до системи надання БПД [77].

- Мотивація та стимулювання людей до вирішення правових проблем у правовий спосіб, зокрема за допомогою механізмів системи надання безоплатної правової допомоги. Серед напрямів співпраці – організація спільних правопросвітницьких заходів, спрямованих на підвищення рівня правової поінформованості громад [78]. Метою цих заходів є проведення конструктивного діалогу та налагодження системної співпраці між Регіональним центром з надання БВПД, місцевими центрами, бюро та представниками органів виконавчої влади, територіальних громад щодо надання правової допомоги не лише конкретним громадянам, а й робота з посилення правової спроможності та правових можливостей територіальних громад. Під час розробки заходів, пов'язаних з правопросвітництвом, буде

враховано соціальний та віковий склад територіальних громад, оскільки найменш захищені групи населення позбавлені доступу до «цифрових» механізмів та рішень, які зараз широко використовуються – сайти, мобільні додатки, соціальні мережі, тощо [79].

– Забезпечення вирішення проблем людей у правовий спосіб за допомогою існуючих та розвитку нових механізмів. З переходом на дистанційну форму роботи фахівці системи БПД освоїли нові сервіси онлайн — комунікації з клієнтами. Якщо зараз клієнти самостійно збирають довідки на підтвердження свого права на безоплатну вторинну правову допомогу, то невдовзі Пенсійний фонд та Державна податкова служба надаватимуть інформацію про доходи клієнта на запит центрів з надання БВПД через автоматизовані сервіси. Наразі проводиться робота над технічною реалізацією цього обміну з урахуванням вимог законодавства у сфері захисту інформації [80].

– Удосконаленні наявних сервісів, забезпеченні ефективного доступу до отримання безоплатної правової допомоги з використання мобільного застосунків «Безоплатна правова допомога» та «Твоє право». Створення та наповнення розділу з правовою інформацією для осіб з інвалідністю. Внесення змін до архітектури додатку, інтеграція розділів в єдине рішення з уніфікованим розділом меню та доопрацювання внутрішньої структури п frs статтями з української правничої вікіпедії WikiLegalAid [81].

Необхідно зауважити, що розвиток цих ключових напрямків сприятиме забезпеченню надання безоплатної правової допомоги.

Крім того, Закон України «Про Державний бюджет України на 2021 рік», що набере чинності з 1 січня, передбачає збільшення видатків на функціонування системи надання БПД, що дасть змогу забезпечити реалізувати завдання на найвищому рівні [82].

Необхідно зазначити, що для забезпечення високої якості надання правових послуг в системі безоплатної правової допомоги серед державних установ здійснює діяльність комунікаційна платформа для професійного

навчання та впровадження інноваційних практик у сфері права і доступу до правосуддя—мережа правових клубів PRAVOKATOR [83]. Завдяки постійній комунікації, адвокати та фахівці системи БПД мають можливість обмінюватися досвідом, підвищувати кваліфікацію. Проведення навчання з питань доступу до медіації залишається важливим і сьогодні. Необхідним для кращої взаємодії з клієнтами було б введення посади психолога та медіатора.

Ще одним із основних завдань Державної цільової програми формування системи БПД є запровадження механізму безперервного навчання, зокрема, професійної підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів, залучених до надання безоплатної правової допомоги, працівників КЦ і центрів БВПД. Програма визначає низку заходів, спрямованих на досягнення цієї мети, як—от розробка і вдосконалення відповідних навчальних програм, організація тематичних семінарів і тренінгів, включаючи тренінги з управлінської тематики для всіх керівників центрів БВПД [84]. Згідно із Законом на КЦ покладено завдання щодо проведення тренінгів, здійснення методичного забезпечення і консультаційної підтримки адвокатів БВПД, співробітників регіональних центрів БВПД, органів місцевого самоврядування, а також утворених ними спеціалізованих установ та громадських приймалень з надання БППД, а також проведення конференцій та інших заходів обміну інформацією в галузі правової допомоги[85]. Проходження першочергового стажування для адвокатів щодо розуміння системи надання безоплатної правової допомоги в цілому - повинно бути ключовим для співпраці із системою

Важливим механізмом системного забезпечення надання безоплатної правової є Комплексна інформаційно—аналітична система (КІАС) [86]. Вона є тим інструментом, що має полегшити роботу та управління системою БПД, служить основою для всіх ключових процесів і процедур, у тому числі направлення «запитів» на надання БВПД від уповноважених органів, управління людськими ресурсами, моніторингу та розподілу справ і робочого навантаження між адвокатами та компенсації їхніх витрат тощо [87]. Належне функціонування КІАС дозволить досягти прозорості та підзвітності у роботі

системи БВПД, допомагатиме здійснювати контроль за якістю надання допомоги і загальний нагляд з боку КЦ, а також своєчасну і всебічну публічну звітність [88]. Розвиток процесів діджиталізації, створення особистого кабінету для громадян, яким необхідна правова допомога може статися необхідним ресурсом під час роботи в офлайн режимі та покращенням роботи БПД в цілому [89]. Особи зможуть самостійно реєструватися та завантажувати документи, тим самим, одразу стверджувати, чи підходять вони під категорію осіб, яким надається безоплатна правова допомога.

Важливим нововведенням для застосування отриманих теоретичних знань на практиці є юридична клініка—особливий механізм сприяння якості юридичної освіти, що проявляється у створенні для студентів можливості під час навчання практикуватись в юридичній професії [90]. Проте для діяльності студентів у даній сфері повинно бути проведене навчання для підготовки надання безоплатної правової допомоги незахищеним категоріям населення.

Таким чином, головними якостями фахівців безоплатної правової допомоги щодо забезпечення індивідуального підходу для клієнта є професіоналізм, оперативність у роботі, розуміння потреб кожного клієнта і вміння працювати з людьми в складних життєвих обставинах. Тому, саме завдяки надання спеціалістами компетної та своєчасної правової допомоги можна сформулювати високий рівень довіри до системи БПД. Крім того, нові виклики, пов'язані зі зміною територіального устрою у державі та інші реформи, потребують адаптації фахівців до новацій у державі, а тому важливим питанням стає удосконалення системи БПД, що зможе зменшити рівень корупційних впливів, створити умови для розширення доступу громадян до якісної безоплатної правової допомоги та підвищити рівень правової спроможності територіальних громад та правової свідомості громадян.

ВИСНОВКИ

На підставі вищевикладеного можна дати наступне визначення безкоштовної правової допомоги—це юридична гарантія захисту прав, яка полягає в наданні професійної юридичної допомоги у вигляді консультацій та судового представництва громадянам, а також некомерційним організаціям, які не можуть подібну допомогу оплатити.

Система безоплатної правової допомоги в Україні активно розбудовується та поступово розширюється коло осіб, які мають право на професійну правничу допомогу у сфері доступу до правосуддя. Ті проблеми, які наразі існують, можна вирішити шляхом внесення змін та доповнень до профільного закону, уніфікації практичного досвіду та визначення єдиних правил для надавачів безоплатної вторинної правової допомоги.

Саме завдяки спільній взаємодії національних та іноземних партнерів, співпраці досвідчених експертів з різних канадських систем БПД було здійснено підтримку щодо розбудови української системи БПД. Формування цілісної системи відбувалося із були залученням фахівців, які впроваджували інноваційні ідеї та підходи канадських систем БПД, для того щоб побудувати надійну структуру, яка була б конкурентною, гнучкою та могла б належним чином відповідати різним потребам численних вразливих груп клієнтів. Крім того, експерти, належним чином, сформували систему, яка була б універсальною та могла б адаптуватися з урахуванням міжнародного досвіду з на національне законодавство.

Даний соціальний проект характеризується як успішний, оскільки він спрямований на надання безперешкодного доступу для безоплатної правової допомоги населенню. Розвиток системи безоплатної правової допомоги здійснило належний вплив для розвитку реформи у державі, вплив на процеси децентралізації та впровадження земельної реформи. Місцеві громади отримують більше прав, обов'язків та ресурсів, і однією з умов такої трансформації є зміцнення правової спроможності та розширення правових можливостей територіальних громад, а зокрема підвищення правової

грамотності мешканців сільської місцевості та малих міст, широкий доступ до правової інформації та консультацій.

Таким чином, кожна особа може скористатися правом на безоплатну правову допомогу, яка гарантована суспільством і державою. Крім того, відповідно до нормативно-правових актів, суб'єкт на отримання безоплатної правової допомоги у визначений законодавством спосіб може реалізовувати свої права, свободи та законні інтереси. Компетентні фахівці системи БПД допомагають особам відстоювати своє право у разі порушення, без стягування за це плати.

Важливим для розуміння сутності діяльності щодо реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу є принципи їх діяльності, тобто основні положення, які визначають точний векторний напрямок реалізації компетенції, завдань і функцій суб'єктів надання безоплатної правової допомоги, їх повноважень і мають призначення забезпечити реалізацію прав і свобод людини і громадянина.

На даний момент нормотворець, конституційно проголошуючи та гарантуючи право на отримання безоплатної правничої (правової) допомоги, уповноважений забезпечити належне фінансування системи, створення належних умов щодо забезпечення компетенцій у сфері БПД.

Тим самим, посилаючись на нормативно-правові акти чітко вказано, що можливість отримання безкоштовної професійної правової допомоги є самостійним правом, а не правовою можливістю більш широкого кола осіб. Дотримання міжнародних зобов'язань у сфері надання та отримання правової допомоги є одним із головних принципів забезпечення верховенства права та здійснення захисту конституційних прав, відповідно до національних актів та міжнародних актів, ратифікованих Верховною Радою України.

Щоденно пересічним громадянам доводиться зустрічатися з проблемами, які потребують знання законів для вирішення їх у правовий спосіб. З боку держави діє достатній рівень забезпечення надання допомоги, який продовжує удосконалюватися, але проблеми з реалізацією своїх прав та свобод наявні у

громадян, здебільшого через брак коштів, стрімку зміну законодавства, недостатній рівень правосвідомості, а також, необізнаність про існування безоплатних центрів правової допомоги. Нині правосвідомість суспільства знаходиться у процесі розвитку, для підвищення обізнаності громадян здійснюється інформування населення про центри з надання безоплатної правової допомоги та юридичні клініки на базі університетів, а також залучення до користування послугами безоплатних юристів.

Позитивним надбанням національної система правової допомоги є те, що механізм надання безоплатної правової допомоги передбачає широке коло осіб, які можуть її отримати, тим сприяючи широкому доступу до право суддя та забезпечуючи ефективніший захист прав людини. Такий великий обсяг безоплатної правової допомоги є вельми позитивним моментом. Однак право на БВПД, на відміну від первинної, мають лише окремі категорії осіб, визначені Законом. Воно здійснюється з урахуванням двох критеріїв—критерію малозабезпеченості та належності до тих категорій осіб, для яких законами вже закріплено право на безоплатну правову допомогу. Однак, незважаючи на доволі розгалужену систему суб'єктів і надалі залишаються законодавчо неврегульовані питання щодо є громадяни України, які отримують мінімальну заробітну плату, але не можуть скористатися безоплатною правовою допомогою, а є особи, які є заробітчанами, і вони працюють за кордоном нелегально, тому доходів офіційно не мають—можуть претендувати на неї. На сьогоднішній день з'явилися нові вразливі категорії осіб, які гостро потребують безоплатної правової допомоги, але право на неї за законом, тому дані категорії суб'єктів необхідно переглянути. Тому необхідно додати до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» категорії громадян, які встановлюють громадянство і звернулися для отримання паспорту громадянину України та особи, які мають статус чорнобильця і не потрапляють під дію Закону.

Крім того, для вирішення питань щодо допомоги перенаправити клієнта до відповідної організації, центри БПД заключають меморандуми про зовнішню взаємодію із відповідними організаціями. Нормативними актами

передбачено механізм перенаправлення клієнтів місцевим центром до партнерської організації та з партнерської організації до місцевого центру можливе за наявності укладеного місцевим центром з партнерською організацією меморандуму або договору про співпрацю, зокрема, щодо перенаправлення клієнтів для отримання правової допомоги, та за умови приєднання партнерської організації до системи обліку перенаправлень клієнтів, як надавача безоплатної правової допомоги. Однак, досить велике коло партнерів існує, які б допомагали витілювати нові ідеї, зрощувати потенціал системи, що сприяло б підвищенню рівню довіри громадськості до безоплатної правової допомоги.

Методичні рекомендації щодо організації надання безоплатної вторинної правової допомоги є організаційно–розпорядчим документом, дія якого поширюється саме на працівників Центру та його територіальних органів. Проте, системний аналіз положень, засвідчує наявність протиріч, зокрема передбачено заборону щодо відмови особі у прийнятті звернення про надання БВПД, зокрема, якщо в особи відсутні документи, тобто особа не може надати повний комплект документів, що підтверджують належність особи до однієї з уразливих категорій осіб. Крім того, законодавством не встановлено механізм роботи із громадянами, чий звернення є безпідставними.

Відмовити у прийнятті звернення працівники центру не можуть, хоча завідомо можуть знати, що судова перспектива відсутня. Однак бувають випадки, коли звернення громадян не відповідають чинному законодавству, і як зазначалось вище, працівники центрів не можуть відмовити у прийнятті звернення. Така проблема виникає тоді, коли громадяни, приходячи на консультацію до центру, приносять усі документи, які свідчать про їх належність до категорії суб'єктів, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу і готові її отримати, але не надають пакет документів, пов'язаний із суттю їх питання. Саме тому розроблення чіткого механізму прийняття рішень про відмову за безпідставністю є необхідною новелою у діяльності центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Такі

справи не знаходять позитивного вирішення, а довіра до системи безоплатної правової допомоги падає. Актуальним питанням, з яким зустрічаються фахівці безоплатної правової допомоги, виділяють, зокрема, звернення осіб відхиленнями психічного розладу. На жаль, дані особи не завжди сприяють розвитку конструктивного діалогу, а тому, досить важко їм донести, щоб вони зрозуміли, вирішення питання. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є можливе залучення до роботи із такими громадянами психологів, які би чітко знали, як діяти в таких ситуаціях, а головне навчали інших працівників через проведення відповідних тренінгів та навчання.

Під час проведеного дослідження міжнародного досвіду щодо організації системи надання безоплатної правової допомоги можна дійти висновку про те, дані системи надання БПД ефективно організовані та здійснюють свою діяльність досить компетентно. Держави вважають за необхідне утворення спеціальної координуючої організації, яка була б наділена відповідними повноваженнями у цій сфері, а також сприяла налагодженню взаємодії між суб'єктами цього процесу. Реформуєчи систему надання безоплатної правової допомоги, потрібно враховувати ряд важливих аспектів, таких як суттєві фінансові та часові витрати, а також внесення необхідних адекватних змін у чинне законодавство. З метою забезпечення рівного доступу кожного на отримання кваліфікованої юридичної допомоги, багато держав покладають на себе обов'язок по оплаті такої допомоги або встановлюють знижені тарифи з оплати юридичної допомоги та створюють для цього спеціальні системи субсидійованої юридичної допомоги, в рамках якої засновує спеціальні органи управління цією системою, тісно пов'язані з урядом, але формально незалежні.

Необхідно відзначити, що міжнародний досвід країн, свідчить про налагоджений механізм надання правової допомоги населенню, тому необхідно імплементувати дані ресурси до національного досвіду та усувати певні колізії, які виникають на шляху розвитку розвиненої програми безоплатної правової допомоги. Тому планується забезпечення вільного доступу до правосуддя для осіб, які в силу обставин потребують вирішення проблеми. Своєчасне,

компетентне сприяння спеціалістів щодо надання суб'єктам на отримання безоплатної правової допомоги є ключовим завданням і від цього аспекту залежить весь структурно-функціональний механізм системи.

Стратегічна сесія співробітників системи безоплатної правової допомоги розробила шляхи розвитку та проаналізувала ризики роботи системи протягом наступних трьох років. Також були вироблені покрокові дії призначені для вирішення поставлених завдань. Тому, вектор щодо розвитку ситеми безоплатної правової допомоги в Україні спрямований на покращення її роботи. Проте беручи до уваги напрацювання міжнародних країн, а зокрема країн ЄС, можна стверджувати про позитивні зміни зміні у структурі в цілому та потрібно укорінювати дані надбання та впроваджувати свої.

Таким чином, головними якостями фахівців безоплатної правової допомоги щодо забезпечення індивідуального підходу для клієнта є професіоналізм, оперативність у роботі, розуміння потреб кожного клієнта і вміння працювати з людьми в складних життєвих обставинах. Тому, саме завдяки надання спеціалістами компетної та своєчасної правової допомоги можна сформути високий рівень довіри до системи БПД. Крім того, нові виклики, пов'язані зі зміною територіального устрою у державі та інші реформи, потребують адаптації фахівців до новацій у державі, а тому важливим питання стає удосконалення системи БПД, що зможе зменшити рівень корупційних впливів, створити умови для розширення доступу громадян до якісної безоплатної правової допомоги та підвищити рівень правової спроможності територіальних громад та правової свідомості громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція Про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 16.04.1998. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.
2. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996 р. № 30. Ст.141.
3. Дубчак Л.С. Співпраця юридичних клінік і громадських організацій – потреба сьогодення. *Бюлетень Асоціації адвокатів України*. 2012. №2 (3).С. 6.
4. Іванцова А. В. Поняття безоплатної правової допомоги в Україні та за кордоном. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. № 3 (28). С. 40–45.
5. Про безоплатну правову допомогу: Закон України № 3460 -VI від 02.06.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. ст. 2136.
6. Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції: Постанова Кабінету Міністрів України № 504 від 06.06.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 43. ст. 29.
7. Положення про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України № 965 від 02.07.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 50. ст. 559.
8. Безоплатна правова допомога. *Огляд системи надання безоплатної правової допомоги в Україні*. 2017. URL. http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/BAR_FINAL_23_10.pdf
9. Результати моніторингу місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. URL. https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/NEW_ZVIT-Rezultaty-monitorynhu-BPP3-1.pdf.
10. Положення про Наглядову раду Координаційного центру з надання правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України № 2551/5 від 14.08.2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 63. ст. 2208.

11. Безоплатна правова допомога. *Огляд системи надання безоплатної правової допомоги в Україні*. 2014. URL. <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/legal-aid-system—in-ukraine-an-overview-ukr.pdf>.
12. Ведерніков Ю.А. Теорія держави і права: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 333 с.
13. Скакун О.Ф. Теория государства и права: ученик. Х.Консум;Ун -т внутр.дел, 2000.704 с.
14. Стаматіна М. В. Принципи і завдання діяльності щодо реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу. *Форум права*. 2012.№ 4. С.853–858.
15. Про затвердження Стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у цивільному, адміністративному процесі і представництва у кримінальному процесі: наказ Міністерства юстиції України від 21 грудня 2017 року № 4125/5. *Офіційний вісник України*. 2017. № 101. Ст. 3137.
16. Ісакова В.М. Право на правову допомогу як елемент принципу доступності правосуддя. *Форум права*. 2012. № 4. С. 404–410.
17. Козьяков І. Актуальні питання реалізації принципів надання безоплатної правової допомоги. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2018. № 1. С. 107–116.
18. Юшкевич О.Г. Надання правової допомоги як вид соціальних послуг.*Право і Безпека*. 2009. № 1. С. 129–135.
19. Безоплатна правова допомога в Україні: шляхи подальшого розвитку та модернізації: матеріали Всеукр. студ. наук.–практ. конф. (м. Дніпро, 5 жовт. 2018 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун–т внутр. справ, 2018. 244 с.
20. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу : теоретичні та практичні аспекти : матеріали III Всеукраїнської за міжнародною участю науковопрактичної конференції (м. Полтава, 25–26 жовтня 2018 року). Полтава : Россава, 2018. 224 с.

21. Данилевська Ю. О. Система суб'єктів надання безоплатної правової допомоги. *Право особи на безоплатну правову допомогу*. Львів: ЛьВДУВС, 2018. 136 с.

22. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року №280/97 - ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст.170

23. Про порядок та критерії залучення органами місцевого самоврядування юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України № 891/5 від 15.06.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 48. ст. 1914.

24. Про затвердження Типового положення про установу з надання безоплатної первинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України № 483/5 від 28.03.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 26. ст. 1000.

25. Воронов А.А. Роль адвокатуры в реализации конституционного права на квалифицированную юридическую помощь: дисс. ...докт. юрид. наук: 12.00.11. М., 2008. 490 с.

26. Кломієць В. Показники мережі БПД свідчать про довіру людей до системи. *URL*. <https://minjust.gov.ua/news/ministry/valeriya-kolomiets-pokazniki-mereji-bpd-svidchat-pro-doviru-lyudey-do-sistemi>.

27. Звіт безоплатної правової допомоги за 2019 рік. *URL*. <https://www.legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/zvitbpd-2019.pdf>

28. Яновська О. Г. Європейські стандарти надання безоплатної правової допомоги в кримінальному судочинстві: проблеми реалізації в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 6 -1(2). С. 199–202.

29. Форманюк В. І. Надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні. *Наук.вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. № 29. С. 32 - 34.

30. Порядок надання безоплатної первинної правової допомоги: Рогатинським районним управлінням юстиції Івано–Франківської області методичні рекомендації. *URL*. <http://obljustif.gov.ua/wpcontent/uploads/2013/08/7>.

31. Ісакова В.М. Право на правову допомогу: поняття, особливості, гарантії : автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2013. 19 с.

32. Вільчик Т.Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно - правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: автореф. дис. ... д - ра юрид. наук: 12.00.10. наук. конс. І. Є. Марочкін; Нац. юрид. ун - т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016.40 с.

33. Проект Закону від 04.09.2019 р. N 2056 до ВРУ « Про внесення змін до Закону України « Про безоплатну правову допомогу» щодо забезпечення права осіб, які незаконно позбавлені особистої свободи, на безоплатну вторинну правову допомогу» . URL. <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-zakonu-ukraini-pro-bezoplatnu-pravovu-dopomogu-shchodo-zabezpechennya-prava-osib-yaki-nezakonno-pozbavleni-osobistoi-svobodi-na-bezoplatnu-vto>.

34. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України № 3551 - XII від 22.10.1993. *Відомості Верховної Ради України*. 1993 р., № 45, стаття 425.

35. Безоплатна правова допомога в Україні. Інформаційний дайжест. № 10 (6). 2015. с. 44. URL. <http://ulaf.org.ua/wpcontent/uploads/2015/11/Daydzhest-BPD-10.pdf/>.

36. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації надання безоплатної правової допомоги місцевими центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України № 60 від 19.07.2019. *Координаційний центр з надання правової допомоги*. 2019.

37. Бреус С.М. Зміст права на гарантовану державою безоплатну професійну правничу допомогу та перспективи законодавчого врегулювання механізмів його реалізації. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 1. С. 19–23.

38. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту № 3671 -VI від 08.07.2011. *Відомості Верховної Ради України*. 2012 р., № 16, стаття 146.

39. Шрамко Ю. Т. Конституційне право на правову допомогу в Україні: актуальні питання законодавчого регулювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2016. 18 с.

40. Хмелевська Н. В. Розмежування понять «правова допомога» та «юридична допомога» як основа цілісної системи правової допомоги. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012.

41. Бородін І. Л. Адміністративно - правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків, 2004. 38 с.

42. Рогатинська Н. Розбудова системи безоплатної правової допомоги в Україні. *URL*.<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28853/1/%d0%a0%d0%be%d0%b3%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0.pdf>

43. Деякі питання взаємодії місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги з партнерськими організаціями щодо перенаправлення осіб, які потребують безоплатної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України № 61 від 19.07.2019. *Координаційний центр з надання правової допомоги*. 2019.

44. Бова Є.Ю. Організація безоплатної правової допомоги в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Київ, 2009. 21 с.

45. Потанина М.П. Адвокатура как гарант реализации конституционного права человека и гражданина на юридическую помощь : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Волгоград. 2009. 248 с.

46. Любовенко Е.С. Конституционное право на получение квалифицированной юридической помощи и механизм его гарантирования: автореф. дисс...канд. юрид. наук : 12.00.02 М.,. 2008. 29 с.

47. Правова допомога стає ближчою до громад. *URL*.
[https://minjust.gov.ua/news/ministry/pravova - dopomoga - stae -blijchoyu -do -gromad](https://minjust.gov.ua/news/ministry/pravova-dopomoga-stae-blijchoyu-do-gromad).

48. Справа Дніпропетровського окружного адміністративного суду по адміністративній справі №804/3147/16. *URL.* <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65735242>.

49. Справа Одеського окружного адміністративного суду по адміністративній справі № 815/4324/15. *URL.* <https://reyestr.court.gov.ua/Review/48768792>.

50. Качественная юридическая помощь. Методология оценки и контроля. М.: Институт «Право общественных интересов» (PILI), 2008. С. 11.

51. Сулейменова Г. Ж. Зарубежный опыт предоставления и оказания субсидируемой государством юридической помощи. *URL.* https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31353336#pos=6; - 106.

52. Рябцева Е.В. Формы бесплатной юридической помощи в международном праве и практике зарубежных стран. *URL.* <https://cyberleninka.ru/article/n/formy - besplatnoy - yuridicheskoy - pomoschi - v - mezhdunarodnom - prave - i - praktike - zarubezhnyh - stran/viewer>.

53. Bugarenko A.I. Besplatnaja juridicheskaja pomoshh' v nekotoryh zarubezhnyh stranah. *Arbitrazhnaja praktika*, 2010.

54. Иванова О.А. Историко -правовые аспекты института бесплатной юридической помощи в зарубежных странах. *URL.* <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriko - pravovye - aspekty - instituta - besplatnoy - yuridicheskoy - pomoschi - v - zarubezhnyh - stranah - s - momenta - obrazovaniya - drevnih - gosudarstv>.

55. Халилова В.Л. Правовое регулирование и практические проблемы оказания бесплатной адвокатской помощи обвиняемым (подозреваемым) военнослужащим в международном праве и отечественном законодательстве . *URL.* <https://cyberleninka.ru/article/n/pravovoe - regulirovanie - i - prakticheskie - problemy - okazaniya - besplatnoy - advokatskoy - pomoschi - obvinyaemym - podozrevaemym>.

56. Galoganov A.P. Gosudarstvennye juridicheskie bjuro i advokatskaja dejatel'nost': obshhee i osobennoe. *Pravozashhitnik*. 2013. № 1. S. 14.

57. Lapidus A.E., Suchkova M.A. Social'naja otvetstvennost' jurista. *Novaja advokatskaja gazeta*. 2008. № 8. № 9.
58. Барщевский М. Ю. Бизнес - адвокат в США и Германии : учеб. Пособие. М. : Белые альвы. 1995. С. 50.
59. Резниченко Л. Проблемы бесплатной юридической помощи в странах Центральной и Восточной Европы. *Сборник материалов и документов*. Ред. Будапешт, 2004. С. 3 - 4, С. 692 - 669.
60. .Legal Aid Program. *URL*. <https://www.justice.gc.ca/eng/fund - fina/gov - gouv/aid - aide.html>.
61. Deutsche Vertretungen in Russland. *URL*. <https://www.justice.gc.ca/eng/fund - fina/gov - gouv/aid - aide.html>.
62. Global Study on Legal Aid Country Profiles. *URL*. https://www.unodc.org/documents/justice - and - prison - reform/LegalAid/GSLA_ - _Country_Profiles.pdf.
63. Report on costs of legal aid in other countries. *URL*. https://www.researchgate.net/publication/228591899_Report_on_costs_of_legal_aid_in_other_countries.
64. Legal Assistance abroad. *URL*. <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6023&context=ucl rev>
65. Different approaches to the definition of the Rule of Law. *URL*. <http://www.revision - notes.co.uk>.
66. Байтин М. И. Основные признаки правоприменительной деятельности как правовой формы осуществления функций государства. *Вестник Саратовской государственной академии права*. 2008. № 5 (63).С. 8–13.
67. Банчук О. А. Правова допомога: Зарубіжний досвід та пропозиції для України. К.: Факт, 2004. 336 с.

68. Сінчук О. Організація управління системою надання безоплатної правової допомоги на прикладі зарубіжних країн. URL: <http://legallaid.gov.ua/ua/mediafiles/publikatsii>.
69. Moorhead R. and others. Quality and Cost: Final Report of the Contracting of Civil Non - Family Advice and Assistance Pilot. - London: The Stationery Office, 2001.
70. Барзилова Ю. В. К вопросу об оказании бесплатной юридической помощи в Саратовском регионе. *Евразийская адвокатура*. 2013. № 3 (4). С. 39–41.
71. Бугаренко А. И. Бесплатная юридическая помощь в некоторых зарубежных странах. *Арбитражная практика*. 2010.
72. Rhudy R. Description and Analysis of Legal Aid Models/Legal Aid Models for Latin America. URL: <http://www.gsdr.org/go/display/document/legacyid/452>.
73. Барщевский М. Ю. Бизнес - адвокатура в США и Германии: Учебное пособие. М.: Белые альвы, 2017. С. 5.
74. Власихин В. А. Юридическая профессия и юридическое образование в США. *Организация защиты по уголовным делам в США*. М., 2009.
75. Заєць А. П. Правова держава в Україні: концепція і механізми реалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : 12.00.01 Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових вчень. К., 2019. 36 с.
76. Копиленко О. Міжнародний досвід правового моделювання і його значення для гармонізації законодавства України в аспекті її євроінтеграції . *Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом*. Вип. 4. 2005. С. 5–9.
77. Коваленко А. А. Становлення і розвиток виконавчої влади в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора політ. наук : 23.00.02 Політичні інститути та процеси (політичні науки).К., 2003. 36 с.

78. Коваль К. Безоплатна правова допомога у країнах світу. http://smi.liga.net/articles/2011-10-19/2774918-bezoplatna_ppravova_dopomoga_u_kra_nakh_sv_tu.htm.

79. Гелетій О.О. Проблемні питання функціонування та удосконалення безоплатної правової допомоги. *URL*. <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2262/1/5.pdf>

80. Сірош Д.М. Фінансування витрат на безоплатну правову допомогу в судочинстві України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 2.С. 102–106.

81. The problematic issues of legal aid in cases considered in civil proceedings. *URL*. http://nbuviar.gov.ua/images/dorobku_partneriv/Pravo%20osoby%20na%20bezoplatnu%20pravovu%20dopomohu.pdf.

82. Підготовлено Концепцію стратегії розвитку системи безоплатної правової допомоги на 2021–2023 роки. *URL*. <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/pidgotovleno-kontseptsiyu-strategiyi-rozvytku-systemy-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogy-na-2021-2023-roky/>

83. Підсумки роботи системи БПД у 2020 році. *URL*. <file:///D:/docs/Downloads/informatsijnyj-dajdzhest-systemy-bpd-gruden-2020-roku.pdf>

84. Уряд та Парламент підтримують розвиток системи БПД. *URL*. <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/uryad-ta-parlament-pidtrymuyut-rozvytok-systemy-bpd/>.

85. Дослідження ПРООН для підвищення ефективності роботи та доступності системи надання БПД. *URL*. <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/doslidzhennya-proon-dlya-pidvyshhennya-efektyvnosti-roboty-ta-dostupnosti-systemy-nadannya-bpd-2/>.

86. Бежевець А.М. Безоплатна правова допомога: проблеми розвитку. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*. 2012. № 1.С. 125 - 127.

87. Забезпечення рівного доступу до правосуддя та правової допомоги.
URL. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/zabezpechennya-rivnogo-dostupu-do-pravosuddya-ta-pravovoyi-dopomogi>.

88. Гончар І. Вторинний досвід (Під час другого конкурсу з відбору адвокатів з надання безоплатної вторинної правової допомоги ставку зроблять на більш досвідчених). *Український адвокат.* 2012. № 10 (74). С. 23 - 25.

89. Гончаренко С. В. Проблеми надання безоплатної правової допомоги. короткий огляд новітніх тенденцій. *Адвокат.* 2011. №11. С. 12 - 16.

90. Вавелюк Т. Нова система безоплатної правової допомоги в Україні
URL. <http://legalaid.gov.ua/ua/mediafiles/publikatsii>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Згода на оброблення персональних даних

Я _____,
(прізвище, ім'я, по батькові клієнта)*

що мешкає за адресою _____
документ, що посвідчує особу _____ даю згоду на обробку
персональних даних Координаційному центру з надання правової допомоги (далі — Володілець) на
таких умовах:

1. Персональні дані оброблятимуться з метою *вдосконалення послуг системою надання безоплатної правової допомоги*.
2. Володільцем оброблятимуться такі персональні дані: особисті відомості (вік, стать, право на пільги, встановлені законодавством), паспортні дані та/або дані свідоцтва про народження, у тому числі громадянство, відомості щодо місця проживання, електронні ідентифікаційні дані (номери телефонів), суть правового питання, інформація, що міститься в документах, пов'язаних з правовим питанням.
3. Розпорядниками персональних даних є центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги.
4. Володілець/розпорядник здійснюватиме з персональними даними такі дії:

збиратиме інформацію зі слів особи, яка звернулася за отриманням безоплатної правової допомоги, із вмістом персональних даних; прийматиме документи із вмістом персональних даних; скануватиме; ксерокопюватиме; зберігатиме в безпечних умовах з обмеженим доступом, вноситиме до комплексної інформаційно — аналітичної системи забезпечення надання безоплатної правової допомоги, знеособлюватиме дані для формування статистичної інформації та проведення перевірок якості надання безоплатної правової допомоги.

Згода дається на термін, необхідний для досягнення мети, зазначеної в пункті 1 цієї згоди, і може бути відкликана за заявою, направленою володільцю персональних даних.

_____ 20__ року

(прізвище, ім'я, по батькові, підпис)

* У разі звернення законного представника, представника у заяві зазначається прізвище, ім'я, по батькові особи, в інтересах якої звертається законний представник, представник, та документ, що підтверджує повноваження особи як представника (крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі)).

Додаток 2

РЕЄСТРАЦІЙНА КАРТКА КЛІЄНТА

Дата реєстрації: __/__/____

Реєстраційний № _____

I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

ПІБ: _____ Дата народження: __/__/____

Стать: чоловіча; жіноча

Громадянство: громадянин України; іноземець; особа без громадянства

Країна громадянства (вказати у разі, якщо клієнт є іноземцем): _____

Володіння українською мовою: так; ні (вказати якою): _____

Клієнт потребує додаткового піклування через (вказати у разі наявності): слабкий слух; слабкий зір; обмеження мовленнєвого апарату; обмеження рухового апарату; використання інвалідного візка

II. КОНТАКТНІ ДАНІ

Адреса місця фактичного проживання: _____

Контактний телефон: _____ E — mail (у разі наявності): _____

III. ВІДОМОСТІ ПРО ІДЕНТИФІКУЮЧІ ДОКУМЕНТИ

Документ, що посвідчує особу:

паспорт громадянина України; паспорт громадянина України для виїзду за кордон; дипломатичний паспорт України; службовий паспорт України; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; посвідчення особи на повернення в Україну; тимчасове посвідчення громадянина України; посвідчення водія; посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон; посвідка на постійне проживання; посвідка на тимчасове проживання; картка мігранта; посвідчення біженця; проїзний документ біженця; паспортний документ іноземця

Серія _____ № _____ Ким виданий: _____

Дата видання: __/__/____ Дійсний до (у разі, якщо передбачено): __/__/____

Реєстраційний номер облікової картки платника податків: _____

клієнт через свої релігійні переконання відмовився від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомив про це відповідний контролюючий орган і має відмітку у паспорті про наявність права здійснювати будь — які платежі за серією та номером паспорта (вказати у разі наявності)

IV. ДЖЕРЕЛО, З ЯКОГО КЛІЄНТ ДІЗНАВСЯ ПРО ЦЕНТР (обрати необхідні варіанти):

Інтернет:

веб — сайт БПД; веб — сайт державного органу/організації;

веб — сайт недержавної організації; інтернет — ЗМІ; соціальні мережі

ЗМІ

телебачення; радіо; друкована преса; зовнішня реклама

рекомендації іншої особи

знайомі; колишні клієнти центрів;

працівники центрів та адвокати системи БПД (під час вуличного інформування, виїзних консультацій, участі у правопросвітницьких заходах); волонтери; лідери думок у громаді

органи державної влади/місцевого самоврядування; суд; прокуратура; поліція

в рамках заходів проекту «Я маю право»

РЕЄСТРАЦІЙНА КАРТКА ЗВЕРНЕННЯ КЛІЄНТА

Дата реєстрації: __/__/____

Реєстраційний № _____

I. КОРОТКІ ВІДОМОСТІ ПРО КЛІЄНТА

ПІБ: _____	Дата народження: _____
_____/_____/_____	
Адреса місця фактичного проживання: _____	

Контактний телефон: _____ Е — mail (у разі наявності): _____	

II. ВІДОМОСТІ ПРО ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИКА, ПРЕДСТАВНИКА КЛІЄНТА (у разі необхідності):

1. Контактні дані

ПІБ: _____	Дата народження: _____
_____/_____/_____	
Адреса місця фактичного проживання: _____	

Контактний телефон: _____ Е — mail (у разі наявності): _____	

2. Відомості про ідентифікуючі документи

Документ, що посвідчує особу:			
☐ паспорт громадянина України; ☐ паспорт громадянина України для виїзду за кордон; ☐ дипломатичний паспорт України; ☐ службовий паспорт України; ☐ посвідчення особи моряка; ☐ посвідчення члена екіпажу; ☐ посвідчення особи на повернення в Україну; ☐ тимчасове посвідчення громадянина України; ☐ посвідчення водія; ☐ посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон; ☐ посвідка на постійне проживання; ☐ посвідка на тимчасове проживання; ☐ картка мігранта; ☐ посвідчення біженця; ☐ проїзний документ біженця; ☐ паспортний документ іноземця			
Серія _____	№ _____	Ким _____	виданий: _____
Дата видання: __/__/_____		Дійсний до (у разі, якщо передбачено): __/__/_____	
Реєстраційний номер облікової картки платника податків: _____			
☐ законний представник, представник через свої релігійні переконання відмовився від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомив про це відповідний контролюючий орган і має відмітку у паспорті про наявність права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта (вказати у разі наявності)			
Документ, що посвідчує повноваження законного представника, представника клієнта: Дата: _____			
_____/_____/_____ № _____			

III. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ХІД РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕННЯ ПРО НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

1. Категорія питання за галуззю права (зі слів клієнта; обрати необхідний варіант, а у разі, якщо питання включає декілька категорій – декілька варіантів):

спадкове право:
 спадкування за законом; спадкування за заповітом; оформлення права на спадщину; оформлення заповіту/ спадковий договір; інше (вказати):

сімейне право:
 шлюб: укладення та розірвання; позбавлення батьківських прав; поділ спільного майна подружжя;
 стягнення аліментів / утримання; встановлення факту родинних відносин; усиновлення, опіка та піклування над дітьми; інше (вказати):

Продовження додатка 2

соціальне забезпечення

державні допомоги, виплати, компенсації;¹ соціальні послуги;² соціальні гарантії;³
 інше (вказати):

трудове право:

трудовий договір. Призначення на посаду/ прийняття на роботу; розірвання трудового договору, звільнення; військова служба; гарантії та компенсації; оплата праці; відпустка; нещасний випадок на виробництві; атестація/ дисциплінарні стягнення; інше (вказати):

житлове право:

вирішення житлових спорів; забезпечення жилим приміщенням; квартирна плата та комунальні послуги; субсидія; користування жилим приміщенням; інше (вказати):

пенсійне право:

призначення пенсії; перерахунок пенсії; припинення виплат пенсії; інше (вказати):

цивільне право:

укладення, виконання, розірвання договорів, визнання їх недійсними; захист прав споживачів;
 відшкодування моральної та матеріальної шкоди; інтелектуальна власність; освіта; опіка та піклування, визнання особи недієздатною, обмежено дієздатною; визнання особи безвісно відсутньою, оголошення її померлою; медична допомога; інше (вказати):

цивільний процес:

встановлення фактів, що мають юридичне значення; обмежувальний припис; надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку; забезпечення позову; проведення експертизи; звернення до суду в порядку позовного провадження; оскарження судового рішення в апеляційному

¹ державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям, у зв'язку з вагітністю та пологами; на дітей одиноким матерям, по тимчасовій непрацездатності, соціальні стипендії, житлова субсидія тощо.

² соціальний захист бездомних осіб і безпритульних дітей, оздоровлення та відпочинок дітей, паліативна допомога, забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю тощо.

³ (пільговий проїзд транспортом, зниження оплати жилої площі та комунальних послуг, соціальний захист у разі настання безробіття тощо.

порядку; оскарження судового рішення в касаційному порядку; інше (вказати):

земельне право:

- приватизації земельних ділянок; користування земельною ділянкою (оренда, сервітут, емфітевзис, суперфіцій); встановлення меж земельної ділянки; оформлення документів на земельну ділянку; інше (вказати):

адміністративне право:

- оскарження рішень, дій та бездіяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; вчинення реєстраційних дій; отримання дозволів/ліцензій; оформлення документів для перебування на території України/ перетин кордону; оформлення документів (паспорт, посвідчення водія тощо) інше (вказати):

адміністративне правопорушення

виконання судових рішень

податкове право:

- сплата податків, зборів, інших обов'язкових платежів; податкова знижка/податкова соціальна пільга; інше (вказати):

кримінальне право:

- звільнення від кримінальної відповідальності; звільнення від покарання (його відбування); кримінальна відповідальність неповнолітніх; судимість; примусові заходи медичного характеру; інше (вказати): _____

Продовження додатка 2

кримінальний процес:

- залучення захисника/ представника у кримінальному провадженні; оскарження рішення, дій чи бездіяльності слідчого, слідчого судді, суду; права та обов'язки потерпілого/свідка; порядок подачі цивільного позову у кримінальному провадженні; інше (вказати):

інші питання:

- допомога особі, яка постраждала від домашнього насильства; допомога особі, яка постраждала від насильства за ознакою статі; допомога особі, яка постраждала від торгівлі людьми інше (вказати):

Суть питання коротко:

2. Результати попереднього розгляду звернення про надання безоплатної правової допомоги (необхідне відзначити):

- Надано БВПД
- Надано правову інформацію;
- Надано роз'яснення, консультацію з правових питань працівником центру;
- Складено заяву, скаргу та інші документи правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- Надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації
- Спрямовано до установи, організації (установ, організацій), з якою центром організовано співпрацю для надання правової допомоги по суті порушеного питання (вказати назву (— и)):

- Прийнято заяву про надання БВПД

Вид послуг БВПД (у разі, якщо прийнято заяву про надання БВПД, обрати необхідний варіант):

- представництво інтересів (обрати необхідний варіант):
- у кримінальному провадженні; у цивільній справі; в адміністративній справі;
- у справі про адміністративне правопорушення; у справі в господарському суді; здійснення представництва інтересів в державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- захист (обрати необхідний варіант):
- у кримінальному провадженні; у справі про адміністративне правопорушення;
- складання процесуальних документів (обрати необхідний варіант):
- у кримінальному провадженні; у цивільній справі; в адміністративній справі;
- у справі про адміністративне правопорушення; у справі в господарському суді

3. Категорія суб'єкта права на БВПД (у разі, якщо прийнято заяву про надання БВПД, обрати необхідний варіант):

- особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо їхній середньомісячний дохід не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до закону для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення;
- особи з інвалідністю, які отримують пенсію або допомогу, що призначається замість пенсії, у розмірі, що не перевищує двох прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб;
- діти;
- діти — сироти;
- діти, позбавлені батьківського піклування;
- діти, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- діти, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- внутрішньо переміщені особи;
- громадяни України, які звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб;
- особи, засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або обмеження волі;

Продовження додатка 2

- особи, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»;
- особи, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною;
- ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- особи, які перебувають під юрисдикцією України і звернулися для отримання статусу особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань;
- особи, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;
- особи, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку;
- особи, реабілітовані відповідно до законодавства України;
- особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі.

4. Результати перевірки комплектності підтверджуючих документів:

№ з/п	Найменування документа	Дата прийняття	Прізвище, ініціали, підпис працівника центру, який вніс дані
		__/__/____	
		__/__/____	
		__/__/____	

5. Результати перевірки належності клієнта до вразливої категорії (обрати необхідний варіант):

належність підтверджено; належність не підтверджено

Дата і час внесення даних до пункту 5 розділу III: __/__/____, __: __

/Прізвище, ініціали, підпис працівника центру, який вніс дані/

6. Наказ про надання БВПД або відмову у її наданні:

Дата видання: __/__/____ №: ____

7. Доручення адвокату/наказ працівнику місцевого центру для надання БВПД:

Дата видання: __/__/____ №: ____ — ____

8. Довіреність на представництво інтересів клієнта:

Дата видання: __/__/____ №: ____

9. Наказ про скасування доручення виданого адвокату/наказу працівнику місцевого центру:

Дата видання: __/__/____ №: ____

10. Наказ про заміну адвоката/ працівника місцевого центру, який надає БВПД:

Дата видання: __/__/____ №: ____

11. Наказ про припинення надання БВПД:

Дата видання: __/__/____ №: ____

Дата реєстрації: __/__/____

Реєстраційний № _____

Додаток 3

ТАЛОН
для отримання безоплатної правової допомоги
до реєстраційного номеру звернення від __. __. ____ № _____

виданий _____
найменування місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги

прізвище, ім'я, по батькові особи, яка звернулася про надання безоплатної правової допомоги *

Пропонуємо Вам звернутися для отримання безоплатної правової допомоги з порушених Вами питань до:

найменування установи/організації:

Місцезнаходження:

Контактний телефон:

Графік роботи:

ПІБ, посада контактної особи, до якої необхідно звернутися:

Робочий телефон контактної особи, до якої необхідно звернутися:

Перелік документів, які необхідно пред'явити для отримання такої правової допомоги:

У разі виникнення питань під час отримання безоплатної правової допомоги, а також за додатковою інформацією Ви можете звернутися до місцевого центру за таким телефоном — XXX — XXXXXX. Під час розмови з працівником місцевого центру вкажіть, будь ласка, реєстраційний номер Вашого звернення.

Дата видачі: __. __. ____ / __ : __.

/Прізвище, ініціали працівника центру/

Отримав:

/Прізвище, ініціали особи, яка звернулася про надання безоплатної вторинної правової допомоги/представника/

* У разі звернення законного представника/представника у заяві зазначається прізвище, ім'я, по батькові особи, в інтересах якої звертається законний представник/представник та документ, що підтверджує повноваження особи як представника (крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі)).

Додаток 4

Директору

(найменування місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

(прізвище, ім'я, по батькові директора)

(прізвище, ім'я, по батькові заявника/законного представника, представника)

(контактний телефон, місце фактичного проживання заявника/законного представника, представника)

*(дані документа, що посвідчують особу заявника/законного представника, представника)***Заява
про надання безоплатної вторинної правової допомоги**

Я, _____

*(прізвище, ім'я, по батькові, заявника)**

прошу надати мені безоплатну вторинну правову допомогу з питання

(коротко викладається суть питання та вид безоплатної правової допомоги)

Засвідчую, що на момент подання цієї заяви не маю інших доходів (за останні шість місяців) крім тих, що зазначені в поданих мною документах (довідках).

Про зобов'язання здійснити відшкодування вартості фактичних витрат, пов'язаних з наданням безоплатної вторинної правової допомоги у разі встановлення факту подання неправдивих відомостей або фальшивих документів, що стали підставою для віднесення мене до категорій осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, та прийняття рішення про надання мені безоплатної вторинної правової допомоги повідомлений (— а).

« ___ » _____ 20__ року

(прізвище, ім'я, по батькові, підпис заявника/представника)

* У разі звернення законного представника/представника у заяві зазначається прізвище, ім'я, по батькові особи, в інтересах якої звертається законний представник/представник та документ, що

підтверджує повноваження особи як представника (крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі)).

Додаток 5

ТАЛОН
про прийняття заяви про надання безоплатної вторинної правової допомоги

до реєстраційного номеру звернення від __. __. ____ № _____

виданий

найменування місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги

прізвище, ім'я, по батькові особи, яка звернулася за наданням безоплатної вторинної правової допомоги*

про те, що місцевим центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги було прийнято та зареєстровано Вашу заяву, до якої додані копії таких документів:

№ з/п	Вид документа	Дата прийняття

Для підтвердження права на отримання безоплатної вторинної правової допомоги Ви повинні додатково подати до місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги такі документи:

№ з/п	Вид документа

Протягом 10 днів з дня отримання місцевим центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги всіх необхідних документів, що підтверджують Ваше право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги, центром буде прийнято рішення про надання або відмову у наданні Вам такої допомоги, про що Вас буде повідомлено.

Працівник центру зателефонує Вам та надасть всю необхідну інформацію.

Контактний телефон центру – ХХХ — ХХХХХХ. Під час розмови з працівником центру вкажіть, будь ласка, реєстраційний номер Вашого звернення.

Дата видачі: __. __. ____ / __ : __.

/Прізвище, ініціали працівника центру/

Отримав:

/Прізвище, ініціали особи, яка звернулася за наданням безоплатної вторинної правової допомоги/представника/

* У разі звернення законного представника, представника у талоні зазначається прізвище, ім'я, по батькові особи, в інтересах якої звертається законний представник, представник та документ, що підтверджує повноваження особи як представника (крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі)).

[Зворотна сторона талона]

Права та обов'язки особи – суб'єкта права на безоплатну вторинну правову допомогу

Права та обов'язки суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу (далі – правова допомога) передбачені Законом України «Про безоплатну правову допомогу» (далі – Закон), іншими актами законодавства.

Безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя.

Суб'єкт права на безоплатну вторинну правову допомогу має право:

1) особисто або через представника звернутися до місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – місцевий центр), найближчого до місця фактичного проживання, за отриманням одного з таких видів правових послуг: захист, здійснення представництва інтересів в суді, складення документів процесуального характеру;

2) отримати від місцевого центру інформацію стосовно вичерпного переліку документів, що необхідно подати для прийняття рішення про надання правової допомоги;

3) отримати письмове повідомлення (особисто або через законного представника) про прийняття рішення про надання (відмову в наданні) правової допомоги. Зазначене рішення приймається місцевим центром протягом 10 днів з дня надходження заяви та всіх необхідних для прийняття рішення про надання правової допомоги документів;

4) отримати роз'яснення щодо порядку оскарження рішення про відмову в наданні правової допомоги (у разі прийняття такого рішення);

5) отримати якісну та в повному обсязі правову допомогу;

6) отримувати правову допомогу безперервно, зокрема у разі заміни адвоката/працівника місцевого центру;

7) отримати правову допомогу в рамках всіх національних засобів правового захисту (правова допомога щодо звернень до Європейського Суду з прав людини не надається).

Суб'єкт права на безоплатну вторинну правову допомогу зобов'язаний:

1) надати місцевому центру правдиві відомості (документи), що підтверджують належність особи або осіб до вразливих категорій, визначених статтею 14 Закону;

2) відшкодувати вартість фактичних витрат, пов'язаних з наданням правової допомоги у разі припинення її надання у зв'язку з встановленням факту подання неправдивих відомостей або фальшивих документів, що стали підставою для надання такої допомоги;

3) дотримуватися процесуальних обов'язків згідно з вимогами відповідного процесуального законодавства;

4) нести всі необхідні витрати по своїй справі (судовий збір, поштові витрати, витрати на оплату досліджень, експертиз тощо), крім витрат на правову допомогу (оплата послуг адвоката);

Пам'ятати, що:

1) правову допомогу у вигляді захисту, складання документів правового характеру та представництва інтересів в судах надає адвокат/працівник місцевого центру (за дорученням/наказом місцевого центру), обсяг повноважень якого визначає клієнт у довіреності між клієнтом та адвокатом;

2) центр має право замінити адвоката/працівника місцевого центру у випадку його хвороби, повної або часткової втрати працездатності, смерті; неналежного виконання адвокатом своїх зобов'язань за умовами контракту (договору); відмови адвоката/працівника місцевого центру від виконання доручення/наказу місцевого центру з підстав, передбачених законом; зміни підсудності провадження або справи чи підслідності кримінального правопорушення; припинення дії договору про надання безоплатної вторинної правової допомоги; неналежне надання безоплатної вторинної правової допомоги працівником місцевого центру, припинення трудового договору з працівником; зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю; виключення адвоката з Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу; наявності інших підстав, передбачених законом.

(Прізвище, ініціали особи, яка звернулася за безоплатною вторинною правовою допомогою/законного представника, представника)

Додаток 6

(найменування центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

НАКАЗ

« ____ » _____ 20__ року

№

Про надання безоплатної вторинної правової допомоги

(ініціали, прізвище суб'єкта права на безоплатну
вторинну правову допомогу)

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 17, частини третьої статті 19 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та на підставі заяви

(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка звернулася за наданням безоплатної вторинної правової допомоги) *

від « ____ » _____ 20__ року,

НАКАЗУЮ:

1. Надати безоплатну вторинну правову допомогу

(прізвище, ім'я, по батькові суб'єкта права на безоплатну вторинну правову допомогу)

(вид правової послуги)

2. Контроль за виконанням цього наказу покласти на

(прізвище, ім'я та по батькові працівника центру)

Директор/в.о. директора

(ініціали, прізвище)

* У разі звернення законного представника/представника клієнта у наказі зазначається прізвище, ім'я, по батькові особи, в інтересах якої звертається законний представник/представник, та документ, що підтверджує повноваження особи як законного представника/представника (крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі)).

(найменування центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

НАКАЗ

№ _____
« ____ » _____ 20__ року

Про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги

(ініціали, прізвище особи, яка звернулася за наданням
безоплатної вторинної правової допомоги)

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 17, частини четвертої статті 19,
пункту ____ частини першої статті 20 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»,

НАКАЗУЮ:

1. Відмовити в наданні безоплатної вторинної правової допомоги

_____,

(прізвище, ім'я по батькові особи, яка звернулася за
наданням безоплатної вторинної правової допомоги) *

за заявою особи (законного представника, представника) про надання безоплатної
вторинної правової допомоги від « ____ » _____ 20__ року
у зв'язку з тим, що

(зазначити підставу відмови в наданні безоплатної вторинної правової допомоги)

2. Контроль за виконанням цього наказу покласти на

(посада, прізвище, ім'я та по батькові працівника центру)

Директор/в.о. директора

(ініціали, прізвище)

* У разі звернення законного представника/представника клієнта у наказі зазначається прізвище, ім'я, по батькові особи, в інтересах якої звертається законний представник/представник, та документ, що підтверджує повноваження особи як законного представника/представника (крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі)).

(найменування місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

(прізвище, ім'я, по батькові суб'єкта
права на безоплатну вторинну правову
допомогу/представника, законного представника)

(адреса фактичного місця проживання)

У зв'язку з Вашим зверненням та з урахуванням вимог Закону України «Про безоплатну правову допомогу»

(найменування місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

направляє копію рішення про надання/відмову у наданні безоплатної вторинної правової допомоги від «__» _____ 20__ року.

Одночасно повідомляємо, що рішення зазначеного центру про відмову в наданні безоплатної вторинної правової допомоги може бути оскаржене в установленому законом порядку до суду.

Додаток: на ____ арк.

Директор/в.о.директора

(ініціали, прізвище)

ДОРУЧЕННЯ
для надання безоплатної вторинної правової допомоги

Дата видання: « __ » _____ 20__ р.

№ _____

1.

(найменування місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

(далі _____ – Центр) в особі _____,

(прізвище, ім'я, по батькові працівника Центру)

який (яка) діє на підставі наказу (довіреності) директора

(найменування місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

від « __ » _____ 20__ р. № _____, відповідно до наказу Центру від « __ » _____ 20__ р.
№ _____ призначає адвоката

(прізвище, ім'я, по батькові адвоката)

(свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю від « __ » _____ р. № _____,

контактний телефон: _____, адреса робочого місця: _____

для надання безоплатної вторинної правової допомоги (захист; здійснення представництва інтересів особи у суді; складення документів процесуального характеру)

(коротко викладається суть правового питання та вид правової послуги)

(прізвище, ім'я, по батькові особи, якій надається безоплатна вторинна правова допомога)

дата народження – « __ » _____ р. (далі – Клієнт).

2. Адвокату забезпечити надання безоплатної вторинної правової допомоги Клієнту в межах повноважень, визначених довіреністю, а у разі здійснення захисту (представництва інтересів потерпілого або свідка у кримінальному провадженні) – в межах процесуальних прав і обов'язків, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України, протягом строку дії цього доручення.

3. Це доручення діє до використання всіх національних засобів правового захисту, а у випадку складення документів процесуального характеру як виду правової допомоги – до моменту передання Клієнту відповідних складених документів.

Дія доручення припиняється у випадках, передбачених статтями 23 і 24 Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

_____ / _____ /

підпис

ініціали та прізвище працівника Центру

М.П.

Додаток 10

(найменування центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

НАКАЗ

« ____ » _____ 20__ року

№

Про уповноваження працівника

(найменування місцевого центру на надання безоплатної вторинної правової допомоги)

для надання безоплатної вторинної правової допомоги

(ініціали, прізвище суб'єкта права на безоплатну вторинну правову допомогу)

Відповідно до пункту 5 частини першої статті 17, пункту 3 частини першої статті 25 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та на підставі звернення

(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка звернулася за безоплатною вторинною правовою допомогою) *

від « ____ » _____ 20__ року,

НАКАЗУЮ:

1. Уповноважити

(прізвище, ім'я, по батькові працівника)

для надання безоплатної вторинної правової допомоги

(прізвище, ім'я, по батькові суб'єкта права на безоплатну вторинну правову допомогу)

2. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Директор/в.о. директора

(ініціали, прізвище)

* У разі звернення законного представника/представника клієнта у наказі зазначається прізвище, ім'я, по батькові особи, в інтересах якої звертається законний представник/представник, та документ, що

підтверджує повноваження особи як законного представника/представника (крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі).

Додаток 11

ДОВІРЕНІСТЬ

Я, _____
(населений пункт, район, область, країна, число, місяць, рік – прописом)
(прізвище, ім'я, по батькові)

(дата народження, зареєстроване місце проживання, місце фактичного проживання, реєстраційний номер платника податків (крім фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті)

суб'єкт права на безоплатну вторинну правову допомогу, за зверненням якого (якої) прийнято рішення про надання такої допомоги, попередньо ознайомлений (ознайомлена) з загальними вимогами, додержання яких є необхідним для чинності правочину, повністю усвідомлюючи значення своїх дій та згідно вільного волевиявлення, яке відповідає моїй внутрішній волі, відповідно до вимог статей 244, 1007 Цивільного кодексу України, за усною попередньою угодою з повіреною особою цією довіреністю уповноважую: працівника місцевого центру/адвоката

(прізвище, ім'я, по батькові)
 (свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю № _____ від ____ . ____ . ____ року, _____ видане

на підставі наказу/доручення місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги від ____ . ____ . 20__ року № XXXX — XXXXXX здійснювати представництво моїх інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами без права отримання коштів та без права розпорядження належним мені нерухомим і рухомим майном,

бути моїм представником у судових органах України будь — якої ланки з усіма необхідними для того повноваженнями, які надані законом заявнику, потерпілому, позивачу, відповідачу, скаржнику, третій особі, будь — якому іншому учаснику судового процесу, в тому числі з правом пред'явлення позову, брати участь в судових засіданнях, подавати докази, брати участь у дослідженні доказів, наводити свої доводи і міркування з усіх питань, надавати усні та письмові заперечення, заперечувати проти клопотань і доводів інших осіб та учасників судового процесу, задавати питання іншим учасникам, які беруть участь у справі, а також свідкам, експертам, спеціалістам, заявляти клопотання та відводи, замовляти проведення експертизи, змінювати підставу або предмет позову, збільшувати, зменшувати розмір позовних вимог, відмовлятися від позову, визнати позов повністю або частково, пред'являти зустрічні позови, ознайомлюватись з матеріалами справи та робити витяги, нотатки та копії з них, завіряти копії своїм підписом, ознайомлюватись з журналом судових засідань, знімати з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, прослуховувати запис фіксування судового засідання технічними засобами, робити з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, надавати та отримувати документи, в тому числі довідки, ухвали, рішення, постанови судів та інші процесуальні документи, а також їх копії, брати участь у судових

засіданнях, заявляти клопотання та відводи, давати усні та письмові пояснення у судових установах, повністю або частково відмовлятися від позовних вимог, визнавати повністю або частково позови; змінювати підстави або предмет позову, збільшувати або зменшувати розмір позовних вимог, укласти мирові угоди, укласти відповідні цивільно — правові договори, в тому числі в простій письмовій формі, передавати справи на розгляд третейського суду, **оскаржувати рішення, ухвали, постанови суду** та користуватись іншими процесуальними правами, що передбачені законом та пов'язані з переліченими повноваженнями; подавати виконавчі документи до виконання, з усіх питань, що мене стосуються, **без права отримання коштів і розпорядження ними, а також без права розпорядження належним мені рухомим та нерухомим майном.**

У зв'язку з чим уповноважую ПРЕДСТАВНИКА:

- підписувати, подавати від мого імені та в моїх інтересах, а також замовляти і отримувати всі необхідні документи (серед іншого, але не виключно, заяви, заперечення, витяги, виписки, замовлення, клопотання, скарги (у тому числі апеляційну чи касаційну), доповнення до них, додаткові документи тощо);
- представляти мої інтереси усіма законними способами у судових органах та перед іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, перед іншими особами, діяльність яких пов'язана із вирішенням питань, передбачених у довіреності;
- подавати виконавчі документи на стягнення, ознайомлюватись із матеріалами виконавчого провадження при реалізації виконавчого документа, одержувати документи, що є в матеріалах справи, робити їх копії, виписки тощо, якщо це передбачено законом, та порушувати питання про їх засвідчення у встановленому порядку;
- заявляти відводи у випадках, передбачених чинним законодавством України, брати участь у судових засіданнях та у дослідженні доказів;
- за узгодженням зі мною замовляти проведення експертизи, дослідження;
- наводити свої доводи і міркування з усіх питань, що виникають у ході судового процесу, якщо це дозволяється процесуальним законодавством, та при здійсненні виконавчого провадження, заперечувати проти клопотань, дозволів та міркувань інших учасників процесу та/чи виконавчого провадження;
- оскаржувати дії чи бездіяльність посадових осіб (у тому числі виконавчих органів) у встановленому законодавством позасудовому порядку та користуватись при цьому усіма правами, передбаченими чинним законодавством;
- вчиняти інші дії, передбачені законодавством України для такого роду повноважень та які, на думку представника, будуть доцільними для правильного та ефективного виконання цієї довіреності.

Зміст статей 237 — 250, 254, 1000 Цивільного кодексу України щодо поняття довіреності, її форми, строків, припинення представництва за довіреністю, скасування довіреності та відмови представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю, мені роз'яснені працівником _____ місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Ця довіреність видана без права передоручення повноважень іншим особам, на строк до моменту припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги на підставі зазначеного вище доручення, якщо не буде скасована раніше цього терміну у встановленому порядку, або представництво за цією довіреністю не буде припинено з інших підстав, передбачених цивільним законодавством України.

Ця довіреність мною прочитана, її зміст мені зрозумілий та відповідає моїй волі.

(прізвище, ім'я, по батькові, підпис суб'єкта права на безоплатну вторинну правову допомогу)

Додаток 12

(найменування центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

НАКАЗ

«___» _____ 20__ року

№

**Про скасування доручення для надання
безоплатної вторинної правової допомоги**

Відповідно до підпункту 19 пункту 13 Положення про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 02 липня 2012 року № 967/5,

НАКАЗУЮ:

1. Скасувати доручення для надання безоплатної вторинної правової допомоги від «___» _____ 20__ року № ___ — _____ у зв'язку з _____

(зазначається причина скасування доручення, зокрема судове рішення, доручення видане помилково)

2. Контроль за виконанням цього наказу покласти на _____

(посада, прізвище, ім'я та по батькові працівника центру)

Директор/в.о. директора

(ініціали, прізвище)

(найменування центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

НАКАЗ

«___» _____ 20__ року

№ _____

Про заміну адвоката/ працівника

_____,
найменування центру з надання безоплатної вторинної правової
допомоги)

**який надає безоплатну вторинну правову
допомогу**

НАКАЗУЮ:

1. Здійснити заміну адвоката/ працівника

_____,
(найменування місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

_____,
(прізвище, ім'я, по батькові адвоката/ працівника)

який надає безоплатну вторинну правову допомогу

_____,
(прізвище, ім'я, по батькові особи, якій надається безоплатна вторинна правова допомога, у давальному відмінку)

за дорученням для надання безоплатної вторинної правової допомоги від «___»
_____ 20__ року № _____ (далі – доручення)/ наказом

_____,
(найменування місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

від «___» _____ 20__ року № _____

(назва відповідного наказу)

(далі – наказ про уповноваження працівника), у зв'язку з

_____,
(зазначається підстава заміни адвоката/ працівника місцевого центру)

2. У зв'язку із заміною адвоката/працівника припинити дію доручення/ наказу про уповноваження працівника, зазначеного в пункті 1 цього наказу.

3. Відділу організації надання безоплатної вторинної правової допомоги та роботи з її надавачами забезпечити безперервність надання безоплатної вторинної правової допомоги

_____,
(прізвище, ім'я, по батькові особи, якій надається безоплатна вторинна правова допомога, у давальному відмінку)

шляхом призначення іншого адвоката та видання такому адвокату відповідного доручення/ уповноваження іншого працівника для надання такої допомоги та видання відповідного наказу.

(ініціали, прізвище)

(найменування центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги)

НАКАЗ

«___» _____ 20__ року

№ _____

Про припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги

Відповідно до пункту 11 частини першої статті 17, статті 23 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», підпункту 18 пункту 13 Положення про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 02 липня 2012 року № 967/5

НАКАЗУЮ:

1. Припинити надання безоплатної вторинної правової допомоги

(прізвище, ім'я, по батькові особи, якій надається безоплатна вторинна правова допомога, у давальному відмінку)

за дорученням центру для надання безоплатної вторинної правової допомоги від «___» _____ 20__ року № _____ — _____ (далі – доручення)/ наказом

(найменування місцевого центру на надання безоплатної вторинної правової допомоги)

від «___» _____ 20__ року № _____

(назва відповідного наказу)

(далі – наказ про уповноваження працівника) у зв'язку з

(зазначається підстава припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги)

2. У зв'язку з припиненням надання безоплатної вторинної правової допомоги припинити дію доручення/ наказу про уповноваження працівника, зазначеного в пункті 1 цього наказу.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на

(посада, прізвище, ім'я та по батькові працівника центру)

Директор/в.о. директора

(ініціали, прізвище)